

Ομήρου Οδύσσεια

Α' γυμνασίου

Αθανασοπούλου Σοφία

Αθήνα 2012

Εισαγωγή

Ομηρικά έπη

Επική ποίηση

Τι ονομάζουμε έπος: Το αρχαίο ελληνικό ποίημα → αφηγείται ιστορίες από το ένδοξο παρελθόν

Θέμα: πολεμικά κατορθώματα και ενέργειες θεών

Ηρωικό έπος

Γνωρίσματα → παρουσιάζει τα γεγονότα του παρελθόντος μυθοποιημένα και σαν να είναι αληθινά

Έχει αντικειμενικό χαρακτήρα, δεν περιέχει τις απόψεις του ποιητή, αλλά της κοινωνίας.

Επικός κύκλιος ή κύκλια έπη = αρχίζουν και τελειώνουν → θάνατο Οδυσσέα

Δημιουργία του κόσμου

Τρωικός κύκλος = τα γεγονότα που σχετίζονται με τον τρωικό πόλεμο

Κύπρια

Ιλιάς

Αιθιοπίς

Μικρά Ιλιάς

Νόστοι

Οδύσσεια

Τηλεγονία

Ο χρόνος των επών = Ιλιάδα διαρκεί 51 ημέρες και έχει ως θέμα της το θυμό του Αχιλλέα¹.

¹ Ονομάζεται Ιλιάδα και όχι Αχιλλείδα καθώς το περιεχόμενο του έπους είναι ο τρωικός πόλεμος, ο οποίος πραγματοποιήθηκε την Μυκηναϊκή εποχή, αρχές του 12^{ου} αιώνα π.Χ.

Οδύσσεια διαρκεί 41 ημέρες και έχει ως θέμα το νόστο του Οδυσσέα.

Τα ποιήματα γράφτηκαν = την γεωμετρική εποχή, τέλη του 8^{ου} αιώνα (η Οδύσσεια αρχές 7^{ου} αιώνα), στη Μικρά Ασία.

Εκεί είχαν ιδρύσει, οι Αχαιοί τον 11^ο αιώνα, αποικίες. Στις περιοχές αυτές, οι άποικοι, τραγουδούσαν τα κατορθώματα των μεγάλων ηρώων. Τα συνέδεαν όμως και με νεότερους θρύλους, όπως τις περιπέτειες των ναυτικών. Για το λόγο αυτό τον Οδυσσέα τον θεωρούσαν εκπρόσωπο των ναυτικών. Ακόμη τα ομηρικά έπη αντλούν τα στοιχεία τους από την εποχή στην οποία ζει ο ποιητής με αποτέλεσμα να υπάρχουν αναχρονισμοί.

Αναχρονισμός = ο Όμηρος χρησιμοποιεί στοιχεία της εποχής του (γεωμετρική) και όχι της Μυκηναϊκής, στην οποία έγινε ο πόλεμος. Π.χ. την Μυκηναϊκή εποχή οι Έλληνες τους νεκρούς τους, τους έθαβαν, στην Γεωμετρική του έκαιγαν.

Αοιδοί = 1. Τραγουδούσαν τα έπη με τη συνοδεία κιθάρας ή φόρμιγγας.

2. Αυτοσχεδίαζαν προφορικά (δεν υπήρχε γραφή) με τη βοήθεια της Μούσας.

3. Τραγουδούσαν σε ανάκτορα και εορταστικές εκδηλώσεις.

4. Εκπαιδεύονταν από τους παλαιότερους, γονείς ή δασκάλους.

5. Απομνημόνευαν φράσεις και στίχους ή σκηνές ολόκληρες.

Ραψωδοί = 1. Διαδέχθηκαν τους αοιδούς (τέλη 8^{ου} αι.) και δεν αυτοσχεδίαζαν.

2. Απομνημόνευαν και απάγγελναν ρυθμικά, κρατώντας ένα ραβδί.

↓
Σύμβολο εξουσίας
δοσμένη από τους θεούς.

3. Ανήκαν σε επαγγελματικά σωματεία.

4. Ταξίδευαν από τόπο σε τόπο.

5. Συμμετείχαν σε ραψωδικούς αγώνες, κατά την διάρκεια εορτών.

Όμηρος= ραψωδός, έζησε τον 8^ο αι. στην Ιωνία. Η παράδοση τον θέλει τυφλό, πράγμα απίθανο.

Αξία επών = 1. Νίκησαν το χρόνο.

2. Ψυχαγωγήσαν τους Έλληνες και ήταν μάθημα των παιδιών στα σχολεία.

3. Άσκησαν μεγάλη επίδραση στην αρχαία ελληνική και ρωμαϊκή ποίηση, στη ζωγραφική, στη γλυπτική. Σήμερα συνεχίζουν να εμπνέουν τους καλλιτέχνες, Έλληνες και ξένους, όπως συγγραφείς, σκηνοθέτες και άλλους.

Καταγραφή επών = Η καταγραφή έγινε στην Αθήνα, τον 6^ο αιώνα, από τον τύραννο Πεισίστρατο ή το γιό του Ίππαρχο. Ο λόγος ήταν, για να είναι όλοι οι ραψωδοί υποχρεωμένοι να απαγγέλλουν το ίδιο κείμενο, χωρίς να παρεκκλίνουν, κατά τη διάρκεια της γιορτής των Παναθηναίων.

Οδύσσεια = 12.110 στίχοι

Ιλιάδα = 15.693 στίχοι

Τον 3^ο αιώνα χωρίζονται σε 24 ραψωδίες. Διακρίνονται με τα 24 γράμματα της αλφαβήτου. Για την Οδύσσεια μικρά (α-ω) και μεγάλα για την Ιλιάδα (Α-Ω).

Θέμα Οδύσσειας = Ο αγώνας του βασιλιά να επιστρέψει με τους συντρόφους του από την Τροία στην Ιθάκη. Συμπληρωματικό θέμα, η αναζήτηση του από τη σύζυγο του, Πηνελόπη, και κυρίως από το γιό του, τον Τηλέμαχο. Η δράση πραγματοποιείται στην ξενιτιά και στην πατρίδα.

Τα προβλήματα της οδύσσειας = Είναι μεταπολεμικό έπος, παρουσιάζει τα προβλήματα που δημιούργησε ο Τρωικός πόλεμος και πιο συγκεκριμένα αμφισβητείται ο θεσμός της βασιλείας. Τέλος ο ηρωισμός του Οδυσσέα είναι αγώνας καρτερικός και όχι πολεμικός και έχει ως στόχο να επιβιώσει.

I. Τηλεμαχία
(ραψωδίες α-δ)

Ραψωδία α

[1-25]

Προοίμιο

Α. επίκληση του ποιητή στη Μούσα, η Καλλιόπη, να του δώσει έμπνευσή και να τον καθοδηγήσει. Παρουσιάζεται ο κύριος ήρωας χωρίς να αναφερθεί το όνομα του **(στ. 1)**

Β. ο ποιητής παρουσιάζει με συντομία την υπόθεση του έργου (διήγηση). Δηλαδή η άλωση της Τροίας και η αρχή των βασάνων του, ακόμη τα παθήματα των συντρόφων του και του ίδιου στο ταξίδι της επιστροφής, ο λόγος που δεν κατάφερε να τους σώσει και τέλος ο χαρακτήρας του ήρωα, **πολύτροπος**. **(στ. 2-11)**

Γ. παράκληση, ζητώντας από τη Μούσα να του ορίσει το χρονικό σημείο από το οποίο θα ξεκινήσει η αφήγηση. **(στ. 12-13)**

Το προοίμιο διακρίνεται σε 2 μέρη; → στ. 1-13
↓
Στ. 14-25

- Στ. 1-13: επίκληση

Διήγηση

Παράκληση

- Στ. 14-25: η Μούσα μας τοποθετεί, με το στόμα του ποιητή, στο χρονικό σημείο, το οποίο εκείνη επέλεξε για να ξεκινήσει η αφήγηση. Το θέμα στο β' προοίμιο είναι η αρχή της ιστορίας του ήρωα.

Στο **β' προοίμιο** αναφέρεται ότι πολλοί αρχηγοί του Τρωικού πολέμου επέστρεψαν στα σπίτια τους, ενώ τον γυρισμό του Οδυσσέα εμποδίζει η Καλυψώ, γιατί τον ήθελε για άνδρα της, αλλά ο ήρωας ήθελε να γυρίσει στην πατρίδα του και στη γυναίκα του (πόθος διπλός του γυρισμού). Ακόμη μαθαίνουμε ότι θα επιστρέψει, αλλά τον περιμένουν πολλές συμφορές, κυρίως από τον Ποσειδώνα. Το όνομα του ήρωα είναι Οδυσσέας.

Η ανάγκη για τη βοήθεια από τη Μούσα:

- A. θέλει να του δώσει δύναμη στη φαντασία του.
- B. να τον βοηθήσει να συγκεντρώσει τις δυνάμεις του.
- Γ. να το ενθαρρύνει.
- Δ. να το εμπνεύσει.
- Ε. να τον καθοδηγήσει.

Με αποτέλεσμα= να γνωρίζει όλα εκείνα που συμβαίνουν τόσο στον κόσμο των ανθρώπων, όσο και εκείνα που συμβαίνουν στον κόσμο των θεών.

Χαρακτηρισμός Οδυσσέα: πολύτροπος, πορθητής της Τροίας, πολυταξιδεμένος και έμπειρος, ακόμη ευσεβής σε αντίθεση με τους συντρόφους του, αγαπούσε και φρόντισε τους συντρόφους του και τέλος νοσταλγός της πατρίδας του και της οικογένειάς του.

Στοιχεία Τεχνικής:

In medias res = είναι η τεχνική κατά την οποία η αφήγηση ξεκινά, όχι από την αρχή των γεγονότων, αλλά από ένα άλλο σημείο της ιστορίας. Β' προοίμιο **στ. 14-25.**

Προοικονομία = **στ. 20-23.** Οι αγώνες του Οδυσσέα για την επιστροφή του, όχι μόνο στο ταξίδι του, αλλά και στην Ιθάκη.

Κυκλικό σχήμα = ο ποιητής ξεκινά και τελειώνει το προοίμιο με αναφορά στη Μούσα.

[26-108]

Ενότητες:

- A. Η απουσία του Ποσειδώνα (στ. 26-30).
- B. Ο λόγος του Δία στους υπόλοιπους θεούς (στ. 31-51).
- Γ. Η απάντηση της Αθηνάς (στ. 52-72).
- Δ. Η απάντηση του Δία στο λόγο της Αθηνάς (στ. 73-92).
- E. Η δεύτερη απάντηση της Αθηνάς στο Δία (στ. 93-108).

- **Η απουσία του Ποσειδώνα ως στοιχείο προοικονομίας:**

Ο ποιητής σκόπιμα τον απομακρύνει από τον Όλυμπο, για να μπορέσουν οι θεοί να αποφασίσουν για την επιστροφή του Οδυσσέα. Έτσι δημιουργούνται οι κατάλληλες προϋποθέσεις για τα όσα θα ακολουθήσουν. Αυτή η φροντίδα ονομάζεται **προοικονομία**.

- **Το παράπονο του Δία:**

Ο Δίας σκόπιμα θυμήθηκε το πάθημα του Αίγισθου και τη δολοφονία του από τον Ορέστη καθώς θέλει να καταλήξει ότι οι άνθρωποι φορτώνουν όλα τα βάρη τους στους θεούς. Σύμφωνα με το Δία ο άνθρωπος έχει μερίδιο και στις χαρές και στους πόνους της ζωής του. Ωστόσο ο άνθρωπος ενεργεί αντίθετα από τη θέληση των θεών και της Μοίρας του με αποτέλεσμα να τιμωρείται, πρώτα βέβαια προειδοποιώντας τους με τον Ερμή και αν δεν συμμορφωθούν τιμωρούνται ανάλογα με την πράξη που διέπραξαν. Π.χ. οι σύντροφοι του Οδυσσέα όταν έφαγαν το βόδια του βασιλιά Ήλιου, τους οποίους είχε προειδοποιήσει ο ίδιος ο βασιλιάς.

- **Παρέμβαση Αθηνάς:**

- a. Προσφωνεί τον πατέρα της.
- b. Συμφωνεί με τις απόψεις του.
- c. Αποδοκιμάζει τη συμπεριφορά του Αίγισθου.
- d. Φέρνει τη συζήτηση στον Οδυσσέα (φλέγεται η καρδιά μου).
- e. Συγκρίνει τον Οδυσσέα με τον Αίγισθο [ότι είναι καλύτερος του και

επισημαίνει την κακή του μοίρα (δύσμοιρος)]

- f. Αναφέρεται στον πατέρα της Καλυψώς, ο οποίος ήταν Τιτάνας και εχθρός του Δία, αλλά και στην ίδια την Καλυψώ μιλώντας με υποτιμητικά λόγια κυρίως για τις προσπάθειες που κάνει ώστε να κρατήσει τον Οδυσσέα κοντά της.
- g. Αναφέρεται στη λαχτάρα του να επιστρέψει στη πατρίδα του (να δει καπνό της πατρικής του γης ψηλά να ανηφορίζει) καθώς και στην απελπισία του και την επιθυμία του να πεθάνει (απελπισμένος εύχεται το θάνατο)
- h. Τέλος ελέγχει τον πατέρα της αν μισή τον Οδυσσέα και του υπενθυμίζει πόσο ευσεβής είναι και τις θυσίες που έχει κάνει στο Δία.

- **Η μεροληπτική στάση της Αθηνάς:**

- a. Μεταφέρει έξυπνα τη συζήτηση στο θέμα του Οδυσσέα.
- b. Προσπαθεί να συγκινήσει το Δία
- c. Παρουσιάζει με παραστατικό τρόπο την κατάσταση του Οδυσσέα: τον πόθο του να δει την πατρίδα του, την απελπισία του, που φτάνει σε σημείο να σκέφτεται το θάνατο.
- d. Επιδιώκει να στρέψει το Δία υπέρ του Οδυσσέα και γι' αυτό αναφέρεται στη γεμάτη δόλο συμπεριφορά της Καλυψώς να τον κρατήσει κοντά της.
- e. Τέλος σκόπιμα δεν αναφέρεται στο θέμα του Οδυσσέα με το Ποσειδώνα και την τύφλωση του Πολύφημου.

- **Η θετική στάση του Δία για τον Οδυσσέα (στ. 74-92):**

- a. δεν έχει ξεχάσει τον Οδυσσέα.
- b. Τον ξεχωρίζει από του άλλους θνητούς και για τον χαρακτήρα του και για την ευσέβεια του.
- c. Δεν έχει ξεχάσει το συμβάν του Πολύφημου, ούτε και γιατί τον τιμωρεί ο Ποσειδώνας.
- d. Τέλος αναφέρει ότι θα αποφασίσουν όλοι μαζί οι θεοί για την επιστροφή του Οδυσσέα, ενώ ο Ποσειδώνας θέλοντας και μη θα δεχτεί τη θέληση όλων των θεών (**προοικονομία = θα αναγκαστεί να υποχωρήσει ο Ποσειδώνας αργότερα**).

- Το σχέδιο της Αθηνάς (στ. 94-108):

Συντελείται σε 2 σημεία: —————→

Ο Ερμής να πάει στην Ωγυγία, το νησί της Καλυψώς, και να μεταφέρει στη νεράιδα την απαράβατη εντολή των θεών, δηλαδή να αφήσει τον Οδυσσέα ελεύθερο.

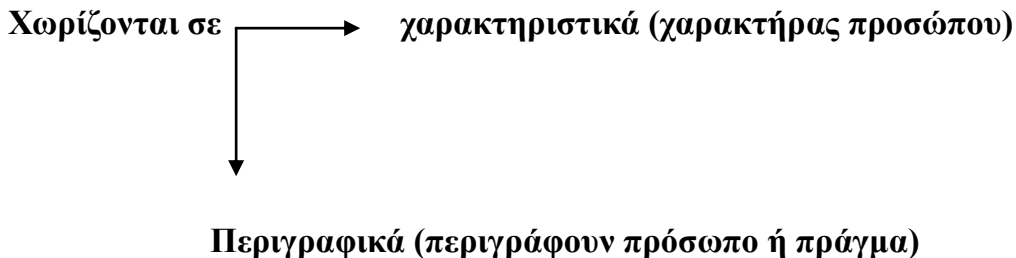
Η Αθηνά θα πάει στην Ιθάκη να ξυπνήσει τον Τηλέμαχο από την αδράνεια του και να τον ενθαρρύνει, ώστε: α) να καλέσει σε συνέλευση τους κατοίκους της Ιθάκης, β) να αντιμετωπίσει με θάρρος τους μνηστήρες και να τους απαγορεύσει να σπαταλούν την περιουσία του και γ) να ταξιδέψει στην Πύλο και στη Σπάρτη για να ζητήσει πληροφορίες για τον πατέρα του.

Προσοχή!!! Η θέληση του Δία, δηλαδή η εντολή του, είναι απαραβίαστη και έτσι προοικονομείται ότι και η Καλυψώ θα αναγκαστεί να αφήσει ελεύθερο τον Οδυσσέα.

- **Θεατρικότητα της σκηνής:**
  1. Σκηνικό ➡ παλάτι των θεών.
  2. Πρόσωπα που δρουν ➡ Δίας και Αθηνά.
  3. Διάλογος των 2 προσώπων.
  4. Υπάρχουν και βουβά πρόσωπα ➡ όλοι οι υπόλοιποι θεοί.
  5. Δημιουργούνται συναισθηματικές εντάσεις (φλέγεται η καρδιά μου).

- **Τα επίθετα και ο ρόλος τους:** τα επίθετα τραβούν την προσοχή μας σε σημείο που ο ίδιος ο ποιητής δεν θέλει να προσπεράσουμε.

Π.χ. το νησί της Καλυψώς = νήσος δενδρήεσσα.

Χαρακτηριστικά επίθετα του κειμένου: φημισμένο Αίγισθο, ξακουστός Ορέστης, ψυχοπομπός και αργοφονιάς Ερμής, κοσμοσείστης Ποσειδών, θεϊκό Οδυσσέα, ισόθεο Πολύφημο.

Περιγραφικά επίθετα του κειμένου: καλλιπλόκαμη νεράιδα, περίβρεχτο νησί, ευρύχωρη Τροία, νήσος δενδροήεσσα.

Άτη, ύβρη, νέμεσης, τίση:

Άτη = η τύφλωση του νου του ανθρώπου με αποτέλεσμα να παρασύρεται σε ανήθικες πράξεις.

Ύβρη = η αλαζονεία και η ασέβεια απέναντι στους θεούς.

Νέμεση = η οργή των θεών και η επιβολή της δικαιοσύνης από τους ίδιους

Τίση = τιμωρία των θνητών από τους θεούς, δηλαδή εκδίκηση.

- **Υστεροφημία:**

Η φήμη ενός ανθρώπου, κυρίως ήρωα, η οποία συνεχίζεται και μετά το θάνατο του. Στην περίπτωση του Τηλέμαχου θα ωριμάσει, θα αντιμετωπίσει τους μνηστήρες, θα ταξιδέψει για να αναζητήσει τον πατέρα του και έτσι θα κατακτήσει φήμη λαμπρή που θα μείνει αιώνια ανάμεσα στους ανθρώπους. Για την εποχή εκείνη θεωρείται σπουδαίο ιδανικό και οι άνθρωποι αγωνίζονταν για

να την κατακτήσουν με πράξεις ηρωικές.

- **Ανθρωπομορφισμός των θεών:**

1. Ταξιδεύουν και επισκέπτονται ανθρώπους (στ. 26 κ 29).
2. Συνεδριάζουν (στ. 31).
3. Ακούν με σεβασμό τον πατέρα-αρχηγό και υπακούν στις αποφάσεις του.
4. Σχολιάζουν, κρίνουν και επικρίνουν τη συμπεριφορά των ανθρώπων (στ. 36-51).
5. Καταδικάζουν την ανευθυνότητα και την αλαζονεία των ανθρώπων (στ. 54-55).
6. Έχουν συναισθήματα: θλίβονται (στ.56), οργίζονται (στ. 79), εκδικούνται (στ. 80-81), ερωτεύονται (η Καλυψώ τον Οδυσσέα).
7. Εκτιμούν τους ευσεβείς ανθρώπους (στ.76-78).
8. Προβληματίζονται, σκέφτονται, αισθάνονται, μιλούν και ενεργούν όπως οι άνθρωποι.

- **Αντιστοίχιση των προσώπων των δυο μύθων:**

Ορέστης – Τηλέμαχος

Αγαμέμνονας – Οδυσσέας

Αίγισθος – μνηστήρες

Κλυταιμήστρα – Πηνελόπη

[109-173]

Ενότητες

1. η προετοιμασία της Αθηνάς για το ταξίδι της στην Ιθάκη (στ. 109-114).
2. Η άφιξη της μεταμορφωμένης σε Μέντη θεάς στο παλάτι του Οδυσσέα και η εικόνα με τους μνηστήρες (στ. 115-126).
3. Η υποδοχή της Αθηνάς-Μέντη από τον Τηλέμαχο (στ. 127-140).
4. Η φιλοξενία της Αθηνάς- Μέντη από τον Τηλέμαχο (στ. 141-161).
5. Το δείπνο και η διασκέδαση των μνηστήρων (στ. 162-173).

Η προετοιμασία της Αθηνάς και η μετάβαση της στην Ιθάκη (στ. 109-117):

- Η προετοιμασία της Αθηνάς:

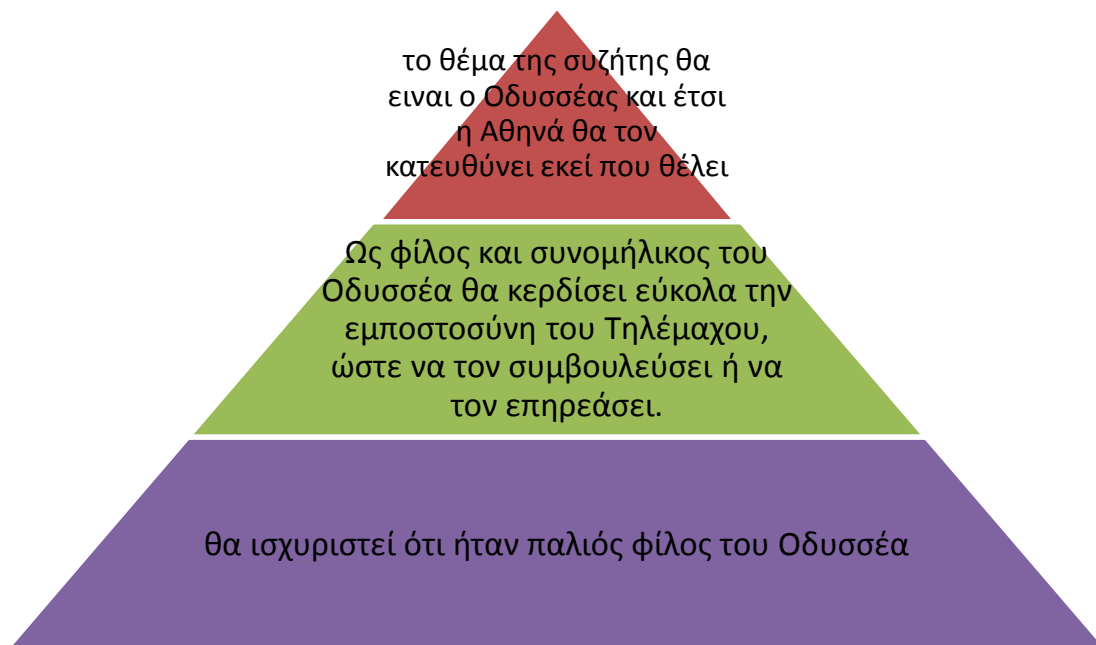
- ♥ **Σανδάλια** = είναι μαγικά και της δίνουν τη δυνατότητα να μετακινείται παντού και παρουσιάζονται από τον ποιητή με τα επίθετα *ωραία, θεσπέσια, χρυσά*.
- ♥ **Κοντάρι** = υπογραμμίζεται ο πολεμικός χαρακτήρας της θεάς καθώς επίσης είναι ένας τρόπος να στηρίζεται. Χαρακτηρίζεται με τα επίθετα *άλκιμο, ακονισμένο με χαλκό, βαρύ, θεόρατο, στιβαρό..... με αυτό [...]* *δαμάζει των γενναίων πολεμιστών τις τάξεις*.

- Η μετάβαση της θεάς στην Ιθάκη:

- ♥ Η μετάβαση από τον Όλυμπο στην Ιθάκη γίνεται αυτόματα, με τρόπο μαγικό, με τα ρήματα *χύθηκε και βρέθηκε*. Η θεά βιάζεται να εφαρμόσει το σχέδιο της και έτσι, με τρόπο θαυμαστό, από τη μια στιγμή στην άλλη η δράση μεταφέρεται από το θεϊκό στο ανθρώπινο επίπεδο.
- ♥ Το πέταγμα της Αθηνάς με τα μαγικά σανδάλια εντάσσεται στα παραμυθιακά στοιχεία της Οδύσσειας. Για τον άνθρωπο της εποχής εκείνης αυτό ήταν κάτι το αληθινό και πραγματικό καθώς αυτό αποτελούσε μέρος της θρησκείας του.

Η μεταμόρφωση της θεάς σε Μέντη (στ. 118-119):

Η Αθηνά εμφανίζεται στο παλάτι του Οδυσσέα με τη μορφή του Μέντη, βασιλιά των Ταφίων. Οι λόγοι της μεταμόρφωσης είναι οι εξής:

Ενανθρώπιση = η εμφάνιση των θεών στους ανθρώπους όχι με την κανονική τους μορφή, αλλά με τη μορφή ανθρώπου.

Επιφάνεια = η αποκάλυψη της θεϊκής ιδιότητας τους

- **Η πρώτη εντύπωση της Αθηνάς (στ. 120-126):**

Η Αθηνά- Μέντης στέκεται στο κατώφλι της εξώπορτας του παλατιού και παρατηρεί την κατάσταση που επικρατεί. Ανεμπόδιστοι οι μνηστήρες σπαταλούν την περιουσία του Οδυσσέα και κινούνται στους χώρους του παλατιού με άνεση:

- ✓ Κάθονται σε τομάρια βοδιών που τα σφάζουν οι ίδιοι. Αυτή η κατάσταση φανερώνει ότι οι μνηστήρες συμπεριφέρονται σαν νοικοκυραίοι.

- ✓ Οι υπηρέτες πρόθυμα υπηρετούσαν τους μνηστήρες, φανερώνοντας ότι ένα μέρος του παλατιού είχε πάρει το μέρος. Ωστόσο υπάρχουν και άλλοι, όπως θα φανεί αργότερα, που τους υπηρετούν αναγκαστικά.
- ✓ Εκτός από τη συμπεριφορά των μνηστήρων, η Αθηνά- Μέντης παρατηρεί ότι τον τραγουδιστή Φήμιο τον έβαζαν να τους τραγουδά με τη βία. (από ανάγκη).

- **Η πρώτη παρουσίαση του Τηλέμαχου (στ. 127-134):**

Την παρουσία του ξένου αντιλαμβάνεται πρώτος ο Τηλέμαχος, ο οποίος **εξωτερικά** είναι *ωραίος σαν θεός* (= παρομοίωση). **Εσωτερικά** παρουσιάζεται από τη μία **θλιμμένος, λαχταράει** την επιστροφή του πατέρα του, για να διώξει του μνηστήρες και να επανέλθει η τάξη στο παλάτι. Είναι **πικραμένος** και **αδύναμος** να αναλάβει πρωτοβουλίες. **Αγανακτισμένος** με την κατάσταση στο παλάτι. Από την άλλη συνέχεια ταξιδεύει ο νους του και έτσι φανερώνεται η μοναξιά και η θλίψη του. Ονειροπολούσε και γι' αυτό ξαφνιάστηκε μόλις αντιλήφθηκε την παρουσία του ξένου και έτρεξε να τον υποδεχτεί.

- **Η υποδοχή του ξένου από τον Τηλέμαχο (στ. 134-145):**

- ✓ Υποδέχεται πρόθυμα τον ξένο (στ. 136-140).
- ✓ Τον οδηγεί στο μέγαρο του παλατιού και ταχτοποιεί τα πράγματα του (στ. 141-144).
- ✓ Του παραχωρεί τιμητική θέση (στ. 146-148).
- ✓ Φροντίζει να δημιουργηθούν οι καλύτερες συνθήκες, ώστε ο ξένος να απολαύσει το φαγητό του (στ. 150-151).
- ✓ Οι υπηρέτες φέρνουν νερό, για να πλυθεί ο ξένος και ύστερα παρατίθεται πλούσιο δείπνο φιλοξενίας, με εκλεκτά φαγητά και άφθονο κρασί (στ. 154-161)

Επίσης μέσα από την φιλοξενία του Τηλέμαχου ξεχωρίζουν τα εξής:

- a) Η ευγενική καταγωγή του Τηλέμαχου, ο οποίος αφήνει στην άκρη τις έγνοιες και τρέχει να τον υποδεχθεί.
- b) Επιλέγει για τον ξένο ένα μέρος παράμερα γιατί ντρέπεται για την κατάσταση που επικρατεί στο παλάτι.
- c) Δεν θέλει ο ξένος να ενοχληθεί από τη συμπεριφορά των μνηστήρων
- d) Και τέλος θέλει να ρωτήσει τον ξένο για τον πατέρα του.

Προσοχή!!!!!! Η επιλογή του Τηλέμαχου να πάρει τον φιλοξενούμενο παράμερα από τους μνηστήρες **ΠΡΟΟΙΚΟΝΟΜΕΙ** την εμπιστευτική συνομιλία που θα ακολουθήσει.

- **Ο θεσμός της φιλοξενίας**

Στην ομηρική κοινωνία ο θεσμός της φιλοξενίας ήταν **ιερός** και πολύ **ισχυρός**. Ήταν πρακτική ανάγκη να του φιλοξενήσουν γιατί δεν υπήρχαν ξενοδοχεία ή πανδοχεία την εποχή εκείνη.

Ο θεσμός ήταν ιερός γιατί τον προστάτευε ο ίδιος ο Δίας (ξένιος Δίας). Έτσι οι άνθρωποι τηρούσαν τους κανόνες της φιλοξενίας με ιερή προσήλωση και επειδή τιμούσαν το θεσμό ως αξία της κοινωνίας του και επειδή σέβονταν το θεό που τον προστάτευε.

- **Το τυπικό της φιλοξενίας:**

- ✓ Υποδοχή και πρώτες περιποιήσεις
- ✓ Λουτρό
- ✓ Το τραπέζι
- ✓ Ερωτήσεις
- ✓ Ικανοποίηση του αιτήματος
- ✓ Προσφορά διαμονής
- ✓ Προσφορά δώρων

- **Το δείπνο του ξένου (στ. 154-161):**

Το δείπνο του ξένου είναι γεμάτος εικόνες, με πολλά πρόσωπα και κίνηση. Υπηρεσίες προσφέρουν τα ακόλουθα πρόσωπα:

1. *Μια παρακόρη* = χύνει νερό για να πλύνουν τα χέρια ο ξένος και ο οικοδεσπότης.
  2. *Η σεβαστή κελάρισσα* = φέρνει ψωμί και φαγητά.
  3. *Ο τραπεζάρχης* = έκοψε τα κρέατα και τα φέρνει στο τραπέζι.
  4. *Ο κήρυκα (ο οινοχόος)* = γεμίζει τα κύπελλα τους με κρασί
- Το δείπνο του ξένου επικεντρώνεται στην πολυτέλεια του τραπεζιού και στην κίνηση των ανθρώπων που τους υπηρετούν.

- **Το δείπνο των μνηστήρων (στ. 162-170):**

Το δείπνο των μνηστήρων δίνεται με λίγους στίχους, ενώ το μόνο που περιγράφεται εδώ είναι η βουλιμία και η αναίδεια τους κατά την διάρκεια του δείπνου. Έτσι ο Όμηρος θέλει να μας περιγράψει την σύναξη ανεύθυνων ανθρώπων που καλοπερνούν, χωρίς να νοιάζονται για τίποτε άλλο εκτός από το φαγητό, το πιοτό και τη διασκέδαση.

- Η προκλητικότητα των μνηστήρων θα δώσει αφορμή στον Τηλέμαχο να ξεκινήσει την κουβέντα του με τον ξένο.

- **Το τραγούδι (στ. 171-173):**

Μετά το δείπνο, οι μνηστήρες θεωρούσαν το τραγούδι απαραίτητο συμπλήρωμα της καλοπέρασης τους. Από την άλλη ο αοιδός τραγουδούσε από ανάγκη στους μνηστήρες, ο οποίος τους αντιπαθούσε και τους θεωρούσε παρείσακτους. Έτσι **ΠΡΟΟΙΚΟΝΟΜΕΪΤΑΙ** η σωτηρία τους στη ραψωδία χ από τη σφαγή των μνηστήρων και όλων αυτών που τους υπηρετούσαν πρόθυμα.

- **Χαρακτηρισμοί:**

Τηλέμαχος:

Αγανακτισμένος

Θλιμμένος

Δυστυχισμένος

Ανήμπορος

Νιώθει μοναξιά

Απέχει από τη διασκέδαση

Ευγενικός με τον ξένο

Ευαίσθητος

Διακριτικός

Φιλόξενος

Μνηστήρες:

Αγέρωχοι

Υπεροπτικοί

Αλαζόνες

Ανεύθυνοι

Αναιδείς

Τους απασχολεί μόνο η καλοπέραση

[174-360]

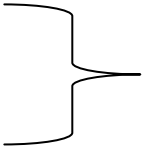
- **Μέρος Α, Η συνομιλία του Τηλέμαχου με την Αθηνά:**

Ενότητες

1. Στ.174-196: Ο πρώτος λόγος του Τηλέμαχου.
2. Στ. 197-235: Ο πρώτος λόγος της Αθηνάς- Μέντη.
3. Στ. 236-245: Ο δεύτερος λόγος του Τηλέμαχου.
4. Στ. 246-255: Ο δεύτερος λόγος της Αθηνάς-Μέντη και οι ερωτήσεις στον Τηλέμαχο.

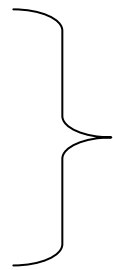
- **Οι δύο παράλληλες σκηνές:**

A) το δείπνο που παρέθεσε ο Τηλέμαχος στον ξένο.
B) το δείπνο των μνηστήρων.

πριν

A) οι μνηστήρες συγκεντρώνονται γύρω από το Φήμιο
Και ακούν το τραγούδι του, διασκεδάζοντας.
B) στο περιθώριο της διασκέδασης ο Τηλέμαχος και ο
Ξένος, συνομιλούν με μυστικότητα.

τώρα

Ο Τηλέμαχος έχει ο οδηγήσει τον ξένο παράμερα από τους μνηστήρες:

- a) Για να μην ενοχληθεί ο ξένος από την αναιδή συμπεριφορά τους.
- b) Επειδή είχε σκοπό να ρωτήσει για τον πατέρα του.

- **Η εξομολόγηση του Τηλέμαχου (στ.176-187):**

Ο Τηλέμαχος δεν περιμένει ο ξένος να τελειώσει το δείπνο του και εξαιτίας της

αναστάτωσης από τους μνηστήρες, το παρακάμπτει. Έτσι δεν ολοκληρώνεται το τυπικό της φιλοξενίας.

Έτσι:

- ✓ Περιγράφει πρώτα την κατάσταση που έχει παρακολουθήσει ο ξένος.
- ✓ Μιλάει για την απρεπή και αλαζονική συμπεριφορά των μνηστήρων, την κατακρίνει και καταγγέλλει το θράσος τους με τη φράση *αφού ατιμώητοι ρημάζουν ξένα αγαθά*. (εδώ κρύβεται η αγανάκτηση του για τη συμπεριφορά τους και η αδυναμία να τους αντιμετωπίσει).
- ✓ Παραπονιέται για την κακή τύχη του πατέρα του και θεωρεί βέβαιο το θάνατο του κάνοντας λόγο για τα οστά του. *Που τα σάπισε η νεροποντή, ή και το κύμα τα παρασύρει του πελάγου*.
- ✓ Για μια στιγμή πιστεύει ότι θα γυρίσει ο πατέρας του και θα διώξει όλους τους μνηστήρες, οι οποίοι από την εμφάνιση του Οδυσσέα θα *εύχονταν πόδια να είχαν ελαφρότερα*.
- ✓ Επανέρχεται όμως στην απελπισία του ότι ο πατέρας του είναι νεκρός.
- Τα λόγια του, γεμάτα πίκρα και απογοήτευση, φανερώνουν την αγάπη για τον πατέρα του και πόσο μόνος νιώθει.

• **Τα τυπικά ερωτήματα της φιλοξενίας (στ. 188-196):**

Ύστερα από την αυθόρμητη εξομολόγηση του ο Τηλέμαχος παραμερίζει τα προσωπικά του και επανέρχεται στα έθιμα της φιλοξενίας, για να ζητήσει πληροφορίες για το πρόσωπο του ξένου. Έτσι ζητά να μάθει:

- Το όνομα του (*ποιος είσαι;*)
- Τον τόπο καταγωγής (*από πού είσαι;*)
- Τον τόπο μόνιμης κατοικίας και των γονιών του (*που βρίσκονται ο τόπος κι οι γονείς σου;*)
- Με ποιο πλοίο έφτασες στην Ιθάκη (*με ποιο καράβι εδώ μας ήλθες;*)
- Ποιος ο σκοπός της άφιξής του στην Ιθάκη (*γιατί οι θαλασσινοί σ' οδήγησαν ως την Ιθάκη;*)

- Ποιες πληροφορίες του έδωσαν οι ναυτικοί (ποιες ήταν οι συστάσεις τους;)
- Αμέσως μετά τις τυπικές ερωτήσεις και μέσα στην αγωνία του να μάθει αν ο ξένος γνωρίζει τον πατέρα του λέει *έρχεσαι πρώτη φορά στα μέρη μας ή μήπως είσαι φίλος πατρικός*.
  - Πρώτος λόγος της Αθηνάς- Μέντη
  - Η πλαστή διήγηση (στ. 198-216):

Η Αθηνά απαντά σε όλα τα ερωτήματα του Τηλέμαχου:

- A. Λέγεται Μέντης.
- B. Πατρίδα του είναι το νησί Τάφος, όπου είναι βασιλιάς.
- C. Είναι γιός τους εμπειροπόλεμου Αγχιάλου.
- D. Έχει φτάσει στην Ιθάκη με δικό του πλοίο, που τώρα είναι αραγμένο έξω από την πόλη, στο λιμάνι Ρείθρο, και
- E. Σκοπός του ταξιδιού του είναι να πάει σε ξένους λαούς για εμπορικούς λόγους.
- Έτσι γίνεται πιστευτεί και δημιουργεί κλίμα οικειότητας και εμπιστοσύνης. Ακόμη αναφέρει ότι είναι παλιοί φίλοι με τον Οδυσσέα. Και για να ενισχύσει τα λόγια της επικαλείται τη μαρτυρία του Λαέρτη. Ο λόγος της επίσκεψης του είναι ότι άκουσε ότι ο Οδυσσέας επέστρεψε από την Τροία, αλλά πέφτει έξω και τέλος μαντεύει ότι ο Οδυσσέας είναι πολυμήχανος και δεν θα αργήσει να γυρίσει.

• Ο σκοπός της πλαστής διήγησης:

Οι πλαστές διηγήσεις της Αθηνάς είναι πειστικές και έτσι κερδίζει την εμπιστοσύνη του Τηλέμαχου. Ο φιλικός δεσμός του Μέντη με τον Οδυσσέα αποτελεί το βασικό στοιχείο του κλίματος της εμπιστοσύνης. Έτσι το κλίμα αυτό είναι απαραίτητο για τη συνέχεια της πλοκής.

- **Ο αναχρονισμός (στ. 203-204):**

Το εμπόριο που κάνει ο Μέντης το λέμε ‘ανταλλακτικό’ (γυρεύω ν’ ανταλλάξω σίδηρο γυαλιστερό που φέρνω, με χαλκό). Το χρήμα δεν είχε μπει ακόμα στη ζωή τους. Όμως ο σίδηρος δεν ήταν γνωστός στην Ελλάδα της μυκηναϊκής εποχής (12^{ος}), ο Όμηρος (8^{ος}) μεταφέρει ένα στοιχείο του πολιτισμού της δικής του εποχής και αυτό ονομάζεται **ΑΝΑΧΡΟΝΙΣΜΟΣ**.

- **Η κατάσταση του Λαέρτη (στ. 208-213):**

- ♥ Έχει αποτραβηχτεί στα κτήματα του και ζει στη μοναξιά, μακριά από το παλάτι.
- ♥ Ο ξένος αναφέρεται διεξοδικά για την κατάσταση του Λαέρτη για να γίνει πιο πειστικός. Ο λόγος της διήγησης της κατάστασης του Λαέρτη είναι για να μπορέσει να τον βγάλει από την αδράνεια και να τον κάνει πιο δραστήριο.

Όλοι η σχετική διήγηση λειτουργεί ως **ΕΠΙΒΡΑΔΥΝΣΗ** = ονομάζεται η καθυστέρηση της εξέλιξης της υπόθεσης με την παρεμβολή συνήθως μιας άλλης μικρής διήγησης.

- **Το μήνυμα αισιοδοξίας (στ.217-228):**

- Η Αθηνά προφητεύει με βεβαιότητα τη σύντομη επιστροφή του Οδυσσέα. Η αισιόδοξη αυτή προφητεία αποτελεί απάντηση στα απαισιόδοξα λόγια του Τηλέμαχου. Που στηρίζει την προφητεία;
- **Μεταφυσικά:** τάχα την εμπνέουν εκείνη την ώρα τη μαντεία οι θεοί, και
- **Μεταφυσικά:** ο Οδυσσέας είναι προικισμένος με τόσο εξαιρετικές ικανότητες, ώστε θα καταφέρει να ξεπεράσει κάθε δυσκολία.

- **Το ερώτημα για την καταγωγή του Τηλέμαχου (στ. 229-231):**

Θέλοντας να βρει τρόπο να τον εμψυχώσει και να τον κάνει να νιώσει αυτοπεποίθηση, προβάλλει συνέχεια τον Οδυσσέα ως έναν από τους πιο γενναίους Έλληνες πολεμιστές και με αυτό τον τρόπο τον αναγκάσει να

μοιάσει στον πατέρα του και να φανεί αντάξιος του.

- **Το κλίμα εμπιστοσύνης:**

Έχει κατορθωθεί με πολλούς τρόπους:

- ✓ Με πειστικές απαντήσεις στα ερωτήματα της φιλοξενίας.
- ✓ Με την αναφορά στο πρόσωπο του Λαέρτη.
- ✓ Με τη διαβεβαίωση ότι είναι φίλος πατρικός.
- ✓ Με την εντύπωση που έδωσε ότι γνωρίζει τα γεγονότα του παλατιού.
- ✓ Με την προφητεία ότι ο Οδυσσέας ζει.
- ✓ Με τον θαυμασμό που έδειξε για τις ικανότητες του Οδυσσέα.
- ✓ Με τους επαίνους για τον ίδιο τον Τηλέμαχο.
- ✓ Με τη σκόπιμη προβολή της μορφής και του παραδείγματος του Οδυσσέα.

- **Η απάντηση του Τηλέμαχου (στ. 236-245):**

Η απάντηση του για την καταγωγή του, μας παραξενεύει λίγο για δεν είναι βέβαιος για την καταγωγή του (*η μάνα μου ισχυρίζεται πως είμαι γέννημα δικό του, όμως εγώ δεν ξέρω – αυτός μου λένε πως με γέννησε*). Ο Τηλέμαχος μιλάει με αυτά τα λόγια, επειδή έχει κουραστεί τόσα χρόνια να ακούει ότι είναι γιός ενός πατέρα τόσο σπουδαίου, που όμως ο ίδιος δεν τον έχει γνωρίσει και δεν έχει ζήσει κοντά του. Δεν έχει νιώσει την πατρική παρουσία του, ενώ τέλος όταν εύχεται να ήταν γιός ενός άλλου, αυτό δείχνει τη βεβαιότητα του ότι είναι γιός του Οδυσσέα.

- **Οι ερωτήσεις της Αθηνάς για τους μνηστήρες (στ. 250-255):**

Για να αναπτρώσει το ηθικό του Τηλέμαχου σκόπιμα κάνει ερωτήσεις για τους μνηστήρες σχετικά με την παρουσία τους και τη συμπεριφορά τους. Με αυτό τον τρόπο προκαλεί έντεχνα τον Τηλέμαχο να μιλήσει ανοιχτά και αναλυτικά για την κατάσταση που επικρατεί στο παλάτι.

Τα πρόσωπα:

A. ο Τηλέμαχος και τα συναισθήματα του:

Νιώθει: **αγανάκτηση**, **θαυμασμό** και κυρίως **θλίψη** για το θάνατο του πατέρα του, **απογοήτευση** που φτάνει στα όρια της **απόγνωσης**, επειδή δεν υπάρχει ελπίδα για τιμωρία των μνηστήρων και γενικά επικρατεί στην ψυχή του ένα κλίμα **απαισιοδοξίας**.

Χαρακτήρας: κυριαρχεί ο νεανικός αυθορμητισμός, βιάζεται να μιλήσει για τα βάσανα του. Αυτή η εξομολόγηση του δείχνει την ειλικρίνεια του. Παράλληλα βλέπουμε ότι δεν είναι τολμηρός, αφού δεν αναλαμβάνει την ευθύνη για την αντιμετώπιση των μνηστήρων.

B. η Αθηνά-Μέντη:

Η στάση της Αθηνάς συνίσταται στο ότι είναι ως Μέντης πειστική και αναπτρώνει το ηθικό του Τηλέμαχου κυρίως με την αισιόδοξη διαβεβαίωση ότι ο Οδυσσέας ζει αλλά και με τους επαίνους για τον ίδιο τον Τηλέμαχο και για τον πατέρα του.

Γ. Ο Οδυσσέας:

Μέσα από τα λόγια του Μέντη και του Τηλέμαχου προβάλλεται έμμεσα και ο Οδυσσέας α) ως γενναίος πολεμιστής, που είναι σε θέση να αποκαταστήσει τη τάξη στο σπίτι του και να υπερασπιστεί την οικογενειακή τιμή του, β) ως άνθρωπος φιλόξενος, κοινωνικός και κοσμογυρισμένος και γ) ως άνθρωπος με εξαιρετικές ικανότητες, πολυμήχανος και εύστροφος. Ωστόσο, ο Τηλέμαχος, μέσα στην απαισιόδοξη διάθεση του χαρακτηρίζει τον πατέρα του τον πιο δυστυχημένο, γιατί χάθηκε άδοξα πριν προλάβει να γεράσει.

[256-360]

Μέρος β, Η συνέχεια της συνομιλίας του Τηλέμαχου με την Αθηνά – Η αναχώρηση της Θεάς.

Ενότητες

- Στ. 256-279: Οι απαντήσεις του Τηλέμαχου.
- Στ. 280-340: Οι συμβουλές της Αθηνάς- Μέντη στον Τηλέμαχο.
- Στ. 341-347: Η πρόταση του Τηλέμαχου στην Αθηνά για ολοκλήρωση της φιλοξενίας.
- Στ. 348-361: η ευγενική άρνηση της Αθηνάς και η θαυμαστή αναχώρηση της.

Η απάντηση του Τηλέμαχου – Τα βάσανά του (στ. 257-279):

- **Το παρελθόν και το παρόν:**

Ο Τηλέμαχος απαντάει στις ερωτήσεις του ξένου για τους μνηστήρες, αλλά γρήγορα ξεφεύγει από το θέμα και κάνει ΑΝΑΔΡΟΜΗ στο παρελθόν και αναφέρεται στον Οδυσσέα. Ο λόγος της αναφοράς αυτής είναι για να συνδέσει το παρελθόν με το παρόν.

Το παρελθόν= δηλώνει με παράπονο ότι το σπίτι του είχε την τύχη του στα πλούτη, στις τιμές και ο Οδυσσέας ήταν αυτός που διασφάλιζε αυτή την ευημερία (= ησυχία) και την τιμή του παλατιού.

Το παρόν= τώρα βλάπτονται και τα πλούτη και οι τιμές (υπόληψη) του παλατιού: οι μνηστήρες, αρχοντόπουλά των γύρω περιοχών, έχουν εισβάλει στο σπίτι του Τηλέμαχου και *μας μαδούν το σπιτικό – αρπάζουν και ρημάζουν τα αγαθά μου*, ενώ ζητούν τη μητέρα του σε φτιχτό γάμο.

- Τα βάσανα λοιπόν του Τηλέμαχου είναι: α. ο θάνατος και η απουσία του πατέρα του, β. η φθορά της περιουσίας του από τους μνηστήρες, γ. η απαίτηση τους για γάμο με τη μητέρα του και δ. ο κίνδυνος της δικής του ζωής.
- Με τα λόγια αυτά θέλει να μας περιγράψει το αδιέξοδο στο οποίο βρίσκεται και το μόνο που μπορεί να κάνει είναι να περιγράψει την

κατάσταση που επικρατεί στο σπίτι του. Αυτό πετυχαίνεται με 2 μεταφορές: *μας μαδούν το σπιτικό και θα κατασπαράζουνε κι εμένα.*

- **Θεοί, ρυθμιστές των ανθρώπων:**

Ο Τηλέμαχος δηλώνει με βεβαιότητα ότι υπεύθυνοι για το χαμό του Οδυσσέα και για τις συνακόλουθες συμφορές του σπιτικού του είναι κάποιοι κακοπροαίρετοι θεοί. *Ο ποιητής είναι βασισμένος στην παλιά αντίληψη ότι οι θεοί ρυθμίζουν τα ανθρώπινα.*

- **Ο ανθρωπομορφισμός των θεών:** (σελίδα 12)

Οι θεοί αποκτούν γνωρίσματα και εξωτερικά και στη συμπεριφορά όπως οι άνθρωποι.

- **Οι θεϊκές ιδιότητες:**

- ❖ Είναι αθάνατοι.
- ❖ Είναι πάνσοφοι.
- ❖ Έχουν μαγικές ικανότητες= π.χ. γίνονται αόρατοι, παίρνουν τη μορφή όποιου θέλουν.
- ❖ Ζουν ξέγνοιαστοι και ανεύθυνοι για ό,τι συμβαίνει .

- **Για τον άδοξο θάνατο του Οδυσσέα:**

- Ο Τηλέμαχος εκφράζει το παράπονο του ότι ο Οδυσσέας χάθηκε άδοξα και χωρίς ταφικές τιμές, ενώ παράλληλα εξηγεί πως θα ήθελε ο ίδιος να τελείωνε η ζωή του πατέρα του: **α)** αν είχε σκοτωθεί στην Τροία εκεί, με τους συντρόφους του στο πλάι.

Β) αν με το τέλος του πολέμου, ξεψυχούσε στον δικών τα χέρια.

- Ο τιμημένος θάνατος λοιπόν είναι ο ένδοξος θάνατος στο πεδίο της μάχης ή ο ήρεμος θάνατος ενός ανθρώπου στο σπίτι του, στα χέρια των δικών του. Τότε ο Τηλέμαχος θα έβρισκε παρηγοριά σε έναν τέτοιο θάνατο του Οδυσσέα.

- **Η υστεροφημία:**

Το ιδανικό της καλής φήμης που συνοδεύει κάποιον μετά το θάνατό του, το ονομάζουμε **υστεροφημία**.

Ο λόγος της Αθηνάς – Μέντη (στ. 280-339):

- **Η προβολή της μορφής του Οδυσσέα (στ. 281-295):**

Από τους στίχους αυτούς η θεά θα προσπαθήσει να εμψυχώσει τον Τηλέμαχο, έτσι στο στ. 281 φαίνεται να κατανοεί τον πόνο του και την ανάγκη να επιστρέψει ο Οδυσσέας και γι' αυτό προβάλλει πάλι τον πατέρα του ως πρότυπο δυναμικού και γενναίου άνδρα, ο οποίος θα σκότωνε τους ξεδιάντροπους μνηστήρες. Με αυτό τον τρόπο θέλει να πείσει τον Τηλέμαχο να μοιάσει στον πατέρα του και να αντιμετωπίσει το πρόβλημα των μνηστήρων με τον ίδιο δυναμισμό που θα το αντιμετώπιζε και εκείνος.

Έτσι:

- **Με εικόνα** = παρουσιάζει τον Οδυσσέα με περικεφαλαία, την ασπίδα και τα δυο του δόρατα.
- **Κάνει αναδρομή στο παρελθόν** = αφηγείται ένα περιστατικό από τη ζωή του Οδυσσέα.
- **Με μεταφορά** = πικρός ο γάμος θα τους έβγαине, γιατί θα τους τιμωρούσε με θάνατο.
- **Θεϊκή βούληση** = η επιστροφή του Οδυσσέα.

- **Η αναδρομή στο παρελθόν (στ. 286-294):** Επιβράδυνση.

Γίνεται για 2 λόγους: —————> παρουσιάζει το πρότυπο του γενναίου
Ανδρα, τον ήρωα και πατέρα που δεν
Γνώρισε ποτέ.

Δείχνει πόσο ισχυρή ήταν η φιλία Μέντη- Οδυσσέα και έτσι προσεγγίζει περισσότερο τον Τηλέμαχο και έτσι να του δώσει αυτοπεποίθηση και να τον βγάλει από την αδράνεια.

- **Οι συμβουλές της Αθηνάς (στ. 300-330):**

- I. Να καλέσει, την επόμενη μέρα, σε συνέλευση τους κατοίκους της Ιθάκης, ώστε με μάρτυρες θεούς και ανθρώπους να δώσει εντολή να φύγουν οι μνηστήρες για τα σπίτια τους.
- II. Αν η μητέρα του θέλει να παντρευτεί, πρέπει να γυρίσει στον πατέρα της και εκείνος να δώσει εντολή για νέο γάμο.
- III. Ο ίδιος να ταξιδέψει στην Πύλο και στη Σπάρτη για να συγκεντρώσει πληροφορίες για τον πατέρα του από το Νέστορα και το Μενέλαο, που ήταν και αυτοί στην Τροία.
- IV. Αν μάθει ότι ο πατέρας του ζει να κάνει υπομονή για την επιστροφή του.
- V. Αν όμως μάθει ότι πέθανε, να γυρίσει στην πατρίδα του και να του αποδώσει ταφικές τιμές.
- VI. Να φροντίσει ο ίδιος για γάμο της μητέρας του και τέλος
- VII. Να βρει τρόπο να εξοντώσει τους μνηστήρες.

Ως παράδειγμα προς μίμηση του δίνει τον Ορέστη

- **Ο αντίκτυπος των συμβουλών (στ. 340-342):**

- ♥ Δεν υπόσχεται στον ξένο ότι θα ακολουθήσει τις συμβουλές του, απλά δίνει την υπόσχεση ότι δε θα ξεχάσει τα λόγια του.
- ♥ Δεν κάνει επιπρόσθετες ερωτήσεις πάνω στο θέμα.
- ♥ Βιάζεται να προσπεράσει αυτό το θέμα, για να περάσει στη συνέχιση της φιλοξενίας.
- ♥ Δεν παρουσιάζεται καθόλου αποφασιστικός.

- **Στα μισά της φιλοξενίας (στ. 343-353):**

ο Τηλέμαχος επανέρχεται στο τυπικό της φιλοξενίας, α) λούσιμο και β) δώρα, αλλά ο ξένος ετοιμάζεται να φύγει.

- **Η θαυμαστή αποχώρηση της Αθηνάς (στ. 354-355):**

Η συνάντηση της θεάς με τον Τηλέμαχο ολοκληρώθηκε, χωρίς όμως να τελειώσει το τυπικό της φιλοξενίας. Η αποχώρηση γίνεται με τρόπο θαυμαστό και αυτό το γεγονός κάνει τον Τηλέμαχο να συνειδητοποιήσει ότι έχει αποκτήσει **κουράγιο και αυτοπεποίθηση** και περνάει την εφηβική

ανωριμότητα και δειλία και γίνεται **υπεύθυνος και τολμηρός ώριμος άνδρας**. Τέλος νιώθει τη θεϊκή συμπαράσταση, ενώ είναι έτοιμος να σταθεί απέναντι στα προβλήματα του και να τα αντιμετωπίσει. Η θεά με πέταξε **σαν πουλί (= παρομοίωση)**.

Η ειρωνεία της σκηνης :

Η συνομιλία ανάμεσα σε ένα θνητό και σε ένα θεό, είναι η ειρωνική σκηνή, γιατί ο θνητός δεν ξέρει ότι συνομιλεί με ένα θεό, γεγονός που το γνωρίζουν οι ακροατές του έπους.

Ειρωνεία = ονομάζεται η τεχνική, όπου κάποιος ήρωας αγνοεί την αλήθεια, την οποία όμως γνωρίζουν άλλα πρόσωπα του έργου και κυρίως οι αναγνώστες ή ακροατές.

Στο έπος η ειρωνεία ονομάζεται **επική ειρωνεία**.

Τα πρόσωπα:

- **Ο Τηλέμαχος:**

Κατά την διάρκεια της συνομιλίας είναι ένας **τρομοκρατημένος, ανώριμος νέος, άβουλος, και παθητικός θεατής** των προβλημάτων του σπιτιού του, **χαμένος** στην απόγνωση και την **απελπισία**. Νιώθει **ανίσχυρος** να αντιμετωπίσει τους μνηστήρες, ενώ η **απαισιοδοξία** του τον κάνει να φοβάται ακόμα και για τη ζωή του.

Το ηθικό του **αναπτρώνεται και τονώνεται με αυτοπεποίθηση**, μετά τις συμβουλές της θεάς. Γίνεται πλέον ένας **ώριμος άνδρας** έτοιμος να αντιμετωπίσει τα προβλήματα του σπιτιού του.

- **Η Αθηνά:**

Οι κινήσεις της θεάς είναι **προσεχτικές**, τον **ακούει με προσοχή** και **καταλαβαίνει** τον πόνο του. Με αυτό τον τρόπο **κερδίζει την εμπιστοσύνη** του. Προβάλλει ως πρότυπο **τόλμης και αποφασιστικότητας** τον πατέρα του, για να τον **πείσει** να γίνει σαν και αυτόν. Αναφέρεται στον Ορέστη ως **παράδειγμα προς μίμηση**, καθώς και για την **υστεροφημία** που θα αποκτήσει, αν κάνει αυτά που το είπε. Τέλος με το εκθαμβωτικό πέταγμα της **ολοκληρώνει** με επιτυχία την αποστολή της.

- Στοιχεία τεχνικής:

A. **τυπικά επίθετα** = γλαυκόματη Αθηνά, ο ξακουστός Ορέστης.

B. **λογότυποι** = τυπικοί στίχοι που χρησιμοποιούνται συχνά αυτούσιοι ή ελφρά αλλαγμένοι, κυρίως στους διαλόγους.

Γ. **τυπικά θέματα ή τυπικές σκηνές** = θέματα που επαναλαμβάνονται συχνά, όπως η ανατολή και η δύση του ηλίου, η αναχώρηση, το γέυμα κ.α.

- **Θεσμοί, αξίες της ζωής, έθιμα:**

Θεσμοί:

1. **Φιλοξενία** = ο τρόπος που υποδέχεται ο Τηλέμαχος τον ξένο.
2. **Το ανταλλακτικό εμπόριο** = δεν υπήρχαν τότε νομίσματα.
3. **Η συνέλευση** = είναι ένας θεσμός που την περίοδο αυτή δεν έχει εξελιχθεί αρκετά.
4. **Ο γάμος και η προίκα** = υπεύθυνος για το γάμο της κοπέλας ήταν ο πατέρας της και εκείνος επέλεγε το γαμπρό, δίνοντας την κατάλληλη προίκα.

Αξίες ζωής:

1. Ηρωικό ιδανικό
2. Τιμημένος θάνατος = υστεροφημία.

Έθιμα:

Υψώνεται τύμβος = μικρός λόφος από χώμα.

[361-409]

Ενότητες:

Η εμφάνιση και ο λόγος της Πηνελόπης (στ. 361-383)

Ο λόγος του Τηλέμαχου στην Πηνελόπη (στ. 384-401)

Η αναχώρηση της Πηνελόπης (στ. 402-409)

[410-497]

- Δομή

- Ο λόγος του Τηλέμαχου και η αντιπαράθεση του με τους μνηστήρες (στ. 410-467)
- Τέλος του γλεντιού – Μνηστήρες και Τηλέμαχος αποσύρονται για ύπνο (473-497)

- Ο λόγος του Τηλέμαχου

❖ Η μεταστροφή του Τηλέμαχου συνεχίζεται και κορυφώνεται με τη συζήτηση του με τους μνηστήρες. Αφορμή τα αναιδή λόγια τους για την μητέρα του, τα οποία τον ενόχλησαν ως γιό. Έτσι τους αντιμετωπίζει με θάρρος και μιλάει πρώτη φορά επιθετικά:

1. Τους κατηγορεί για μέθη και υπεροψία, με αποτέλεσμα να γίνονται προκλητικοί. (για τους αρχαίους οι μέθη ήταν σοβαρό παράπτωμα, διότι έχαναν το μέτρο).
2. Αμέσως μετά την επιθετικότητα, ο Τηλέμαχος διακρίνεται για την αυτοσυγκράτηση του και το ευγενικό του ήθος.
3. Προσπαθεί με ευγένεια να επιβάλει την τάξη.
4. Αποκαλύπτει την πρόθεση του, την επόμενη μέρα να συγκαλέσει συνέλευση.
5. Προαναγγέλλει το θέμα της συνέλευσης, δηλαδή την εκδίωξη τους.
6. Τολμάει να τους ζητήσει να φύγουν από το παλάτι του και να επιστρέψουν στα σπίτια τους
7. Αν δεν φύγουν θα τους τιμωρήσουν οι θεοί.
8. Τελειώνει το λόγο του με μια ευχή προς του θεούς και ειδικά προς τον Δία, όπου είναι κατάρα και πρόβλεψη.

Προσοχή!!!!

Πιστεύεται ότι ήταν άστοχή, από μέρος του Τηλέμαχου η ανακοίνωση των σχεδίων του για τους μνηστήρες, γιατί φανερώνεται από τώρα οι αποφάσεις του και δίνει χρόνο στους μνηστήρες να ετοιμάσουν την αντίδραση τους. Ο ποιητής όμως αυτό που θέλει είναι να προβάλλει την αποφασιστικότητα του γιού του Οδυσσέα.

- Η αντίδραση των μνηστήρων – Ο Αντίνοος (στ. 425-431)

A) για λίγη ώρα επικρατεί ησυχία και αμηχανία. Ο πρώτος που παίρνει το λόγο είναι ο Αντίνοος, που θεωρείται ένας από τους αρχηγούς των μνηστήρων. Ήταν ο πιο αλαζονικός και ο πιο φιλόδοξος από όλους, με την διπλωματική του ικανότητα και την ψεύτικη ευγένεια του.

B) δεν κρύβει ούτε τον πανικό του, ούτε και την κακία του, έτσι:

Δηλώνει απερίφραστα πως κάποια θεϊκή δύναμη του δίνει δύναμη

Τον καταριέται να μην γίνει ποτέ βασιλιάς της Ιθάκης.

Είναι υπερβολικά ειρωνικός απέναντι στον Τηλέμαχο και στα όσα είπε.

- Απάντηση του Τηλέμαχου (στ. 432-444)

- ✓ Απαντά με ψυχραιμία.
- ✓ Θεωρεί ότι είναι μεγάλη τιμή για εκείνον το τιμητικό αξίωμα του βασιλιά και ότι παρέχει πλούτη και δόξα.
- ✓ Παραδέχεται ότι υπάρχουν αρκετοί στην Ιθάκη να τον αναλάβουν
- ✓ Δηλώνει με σιγουριά ότι ο πατέρας του έχει πεθάνει.
- ✓ Περιορίζεται στην απαίτηση να είναι προς το παρόν ο αφέντης του σπιτιού και δηλώνει ότι άλλο είναι το θέμα της διαδοχής του θρόνου και άλλο της πατρικής περιουσίας.

- **Παρέμβαση του Ευρύμαχου (στ. 445-458)**

- ◆ Ο λόγος της παρέμβασης του είναι να ανασκευάσει τα ειρωνικά λόγια του Αντίνοου.
- ◆ Εναποθέτει στην κρίση των θεών εκείνον που θα είναι διάδοχος του θρόνου.
- ◆ Καθησυχάζει τον Τηλέμαχο ότι κανείς δε θα διεκδικήσει την περιουσία του και την εξουσία που έχει στο σπιτικό του.
- ◆ Όλα αυτά τα λέει υποκριτικά και ειρωνικά για να κερδίσει την εμπιστοσύνη του Τηλέμαχου και να τον καλοπιάσει, ώστε να αποσπάσει τις πληροφορίες που θέλει,

A) στην συνέχεια έρχεται στο θέμα που τον απασχολεί:

- ✓ Ζητά να μάθει ποιος ήταν ο ξένος
- ✓ Οι ερωτήσεις είναι τυπικές και ζητούν πληροφορίες.
- ✓ Το όνομα
- ✓ Τον τόπο
- ✓ Την καταγωγή
- ✓ Και του σκοπού της επίσκεψης του
- ✓ Ο Ευρύμαχος ανησυχεί μήπως έφτασε πληροφορία για τον Οδυσσέα, ότι ζει.

- **Η απάντηση του Τηλέμαχου στον Ευρύμαχο (στ. 460-467)**

Ο Τηλέμαχος με σύνεση και γνώση απαντά:

- Αποφεύγει να αποκαλύψει την αλήθεια, πως ο πατέρας του ζει.
- Τον διαβεβαιώνει ότι ο πατέρας του είναι νεκρός και ότι έχει ξεγράψει τον γυρισμό του.
- Είναι δύσπιστος σε διάφορα μηνύματα, στους μάντης και στους χρησμούς.

- Για τον ξένο του δίνει τα ίδια στοιχεία, με τα οποία του είχε παρουσιαστεί και εκείνος.

Επική ειρωνεία

Η άγνοια των μνηστήρων για τον ξένο

- Οι έγνοιες του Τηλέμαχου

Ο Τηλέμαχος ανεβαίνει στο δωμάτιο του φορτωμένος έγνοιες. Δεν είναι πλέον άβουλος νέος, ενώ δίνονται επιγραμματικά τα γεγονότα της σημερινής ημέρας, μιας αρκετά επεισοδιακής ημέρας κυρίως για την συνομιλία του με τη Θεά Αθηνά, καθώς επίσης και αυτά που έχει να κάνει την επόμενη ημέρα. Δηλαδή:

- Η συνέλευση που θα συγκαλέσει
- Το ταξίδι που θα πραγματοποιήσει στην Πελοπόννησο

Αντίθεση

Η θορυβώδης σκηνή με τους μνηστήρες ≠ οι γαλήνιες σκηνές που ακλουθούν με τον Τηλέμαχο να κοιμάται.

- Η Ευρύκλεια – Η επιβράδυνση (στ. 477- 487)

Στους τελευταίους στίχους της ραψωδίας, ο ποιητής μας γνωρίζει ένα καινούργιο πρόσωπο, την Ευρύκλεια, τροφός του Τηλέμαχου. Όλοι οι στίχοι που αναφέρονται στην τροφή λειτουργούν ως επιβράδυνση, στην οποία μαθαίνουμε:

- Ποια είναι η γενιά της
- Με ποιον τρόπο την απέκτησε ο Λαέρτης
- Ότι αυτή ανέθρεψε από μωρό τον Τηλέμαχο

- **Χαρακτηρισμοί**

❖ **Τηλέμαχος**

Μυαλωμένος νέος, συνετός

Δεν είναι θρασύς, όπως νομίζει ο Αντίνοος, ούτε φαντασμένος

Έχει αυτοπεποίθηση και δυναμισμό

Είναι ευγενικός

Υπεύθυνος και αποφασιστικός

Ψύχραιμος με τόλμη

Διπλωμάτης και εύστροφος

Ωριμος, έξυπνος με δυναμισμό

❖ **Αντίνοος**

Ειρωνικός

Αλαζονικός

Αγενείς και εμπαθείς

Απότομος

❖ **Ευρύμαχος**

Ήπιος

Διπλωμάτης

Έξυπνος σε σύγκριση με τον Αντίνοο

Ψεύτικα φιλικός και ευγενικός

Πονηρός

Ύπουλος

❖ **Ευρύκλεια**

Υπόδειγμα αφοσίωσης

Δείχνει αγάπη στον Τηλέμαχο

Έμπιστη και σεβάσμια

Η πολιτική κατάσταση στην Ιθάκη

Η πολύχρονη απουσία του Οδυσσέα έχει δημιουργήσει ένα τεράστιο κενό στην εξουσία του νησιού και οι οποίοι δεν μπορεί να καλυφθεί από τον νεαρό γιό του, επειδή δεν είναι ακόμη ενήλικος

Ο θρόνος την εποχή εκείνη δεν είναι κληρονομικός, γιατί η βασιλεία περνάει κρίση (στ. 430-431. 438-441, 446-447)

Το πρόβλημα θα λυνόταν αν η Πηνελόπη αποφάσιζε να παντρευτεί, αλλά οι Πηνελόπη ελπίζει στο γυρισμό του και γι' αυτό δεν παντρεύεται

Στοιχεία πολιτισμού

Θεσμός της βασιλιάς

Η συνέλευση του λαού

Η ιδιοκτησία

Η δουλεία

Στοιχεία υλικού πολιτισμού

Η ιδιαίτερη κάμαρα του Τηλέμαχου

Τα ανάμενα διαδιά

Η φλοκάτη

Ραψωδία ε

[1-49]

- **Ενότητες:**

A. Το δεύτερο συμβούλιο των θεών – Ο λόγος της Αθηνάς (στ. 1-25).

B. Η απάντηση του Δία (στ. 26-33).

Γ. Ο λόγος του Ερμή στο Δία (στ. 34-49).

Οι τυπικοί στίχοι 1-2:

- Η ραψωδία ε της Οδύσσειας αρχίζει με δυο τυπικούς στίχους, το περιεχόμενο των οποίων σηματοδοτεί την αρχή μιας καινούργιας ημέρας, προβάλλοντας μια χαριτωμένη εικόνα, φυσική και ανθρώπινη, που έχει ως επακόλουθο το άπλωμα του φωτός, ώστε να ξεκινήσει η νέα μέρα τόσο για τους θεούς, όσο και για τους ανθρώπους.

Ο τόπος, ο χρόνος, τα πρόσωπα:

A. ο τόπος

- τα γεγονότα διαδραματίζονται σε θεϊκό χώρο. Η εικόνα, *οι θεοί συνάχθησαν στους θρόνους τους, στη μέση ο Δίας*, μας τοποθετεί στο παλάτι των θεών στον Όλυμπο.

B. Ο χρόνος

- Είναι το πρωινό της 7^{ης} ημέρας της Οδύσσειας.

Γ. Τα πρόσωπα

Η δράση εξελίσσεται γύρω από δυο πρόσωπα, το Δία και την Αθηνά, ενώ οι υπόλοιποι θεοί απλά παρευρίσκονται, χωρίς να μιλούν.

Ο λόγος της Αθηνάς (στ. 9-25):

Α. Η παράκαμψη της ιεραρχίας στο λόγο:

Κανονικά, πρώτος μιλάει ο Δίας, εδώ όμως τα πράγματα δεν ακολουθούν την εθιμοτυπία, καθώς η Αθηνά σπεύδει να πάρει πρώτη το λόγο, παρακάμπτοντας την ιεραρχία. Οι λόγοι είναι οι εξής:

- ♥ Έχει καθυστερήσει η εκτέλεση του πρώτου μέρους του σχεδία της. Δηλαδή ο Ερμής δεν έχει πάει ακόμη στην Καλυψώ, με αποτέλεσμα να μην έχει φύγει ακόμη ο Οδυσσέας από την Ωγυγία.
- ♥ Έχει προκύψει ένα νέο στοιχείο: Η ζωή του Τηλέμαχου βρίσκεται σε κίνδυνο από τους μνηστήρες και νιώθει υπεύθυνη, γιατί εκείνη τον έβαλε σε τόσους μεγάλους κινδύνους.
- ♥ Οι αποφάσεις πρέπει να εκτελεστούν άμεσα, γιατί πλησιάζει ο καιρός να επιστρέψει ο Ποσειδώνας από την Αιθιοπία.

Β. η δομή και το περιεχόμενο του λόγου:

1. προσφώνηση (στ. 9): *Δία πατέρα κι άλλοι θεοί μακαρισμένοι με της αθανασίας το χάρισμα.*

2. εισαγωγή (στ. 10-14): διατυπώνει αμέσως μια γενική απαισιόδοξη άποψη για τη μοίρα των καλών ανθρώπων και συγκριμένα μιλά για καλούς βασιλιάδες, οι οποίοι κυβερνούν δίκαια, αλλά δεν αναγνωρίζεται η προσφορά τους, με αποτέλεσμα να γίνονται άσπλαχνοι και να διαπράττουν παράνομες πράξεις.

3. κύριο μέρος (στ. 14-25): μετά από αυτό έρχεται στην περίπτωση του Οδυσσέα και αναφέρεται στα προσωπικά και οικογενειακά του προβλήματα:

- ❖ Τον Οδυσσέα στην Ιθάκη, κανείς δεν τον θυμάται, κι ας ήταν γλυκός μαζί τους σαν πατέρα.
- ❖ Υποφέρει μακριά από την πατρίδα του, είναι αποκλεισμένος στο νησί της Καλυψώς, η οποία τον κρατάει χωρίς τη θέληση του.
- ❖ Ο μονάκριβος γιός του κινδυνεύει από τους μνηστήρες.

!!!! νέο στοιχείο: ο κίνδυνος του Τηλέμαχου.

Στο Β' συνέδριο η Αθηνά προβάλλει την προσωπικότητα του ήρωα, ότι όταν ένας δίκαιος βασιλιάς δεν αμείβεται, αλλά καταδιώκεται, τότε ανατρέπονται οι ηθικοί κανόνες.

Ο λόγος του Δία προς την Αθηνά (στ. 26-33):

- Ο Δίας, αμέσως αντιλαμβάνεται ότι η συμπεριφορά της είναι δικαιολογημένη, εξαιτίας των βασάνων που συνεχίζει να περνά ακόμα ο Οδυσσέας, έτσι:
  - Ανανεώνει την απόφαση του για επιστροφή του Οδυσσέα στην Ιθάκη.
  - Ότι ο ήρωας έχει κάθε δικαίωμα να εκδικηθεί τους μνηστήρες (ΠΡΟΙΚΟΝΟΜΙΑ για τη μνηστηροφονία στη Ραψωδία ω).
  - Εξουσιοδοτεί την Αθηνά, να αναλάβει τη σωτηρία του Τηλέμαχου.

Οι εντολές του Δία (στ. 34-49):

- Προσφώνηση (στ. 35): *Ερμή μαντατοφόρε εσύ σ' όλα μας τα μηνύματα.*
- Κύριο μέρος (στ. 36-46): η εντολή του Δία στην Καλυψώ, την οποία πρέπει να μεταφέρει ο Ερμής.
  - ✓ Ο Οδυσσέας να ταξιδέψει ολομόναχος με ξυλόδετη σχεδία.
  - ✓ Θα υποφέρει πολύ στο ταξίδι του.
  - ✓ Σε 20 μέρες θα φτάσει στο νησί των Φαιάκων, στη Σχερία.
  - ✓ Εκεί οι Φαίακες θα τον περιποιηθούν με μεγάλες τιμές.
  - ✓ Αφού του χαρίσουν πλούσια δώρα.
  - ✓ Θα τον στείλουν με δικό τους πλοίο στην Ιθάκη.
- Επίλογος (στ. 47-49): κλείνει τα λόγια του με διαβεβαίωση ότι η

επιστροφή του Οδυσσέα είναι θέλημα της Μοίρας.

Το στοιχείο της προοικονομίας:

Η εντολή που θα μεταφέρει ο Ερμής, είναι αποφασιστικής σημασίας για την εξέλιξη της πλοκής. Προοικονομείται δηλαδή ότι η Καλυψώ είναι υποχρεωμένη να σεβαστεί τις αποφάσεις των θεών και πιο συγκεκριμένα την εντολή του Δία, επειδή στη θέληση του δεν αντιδρούν ούτε οι θεοί.

Ο Οδυσσέας:

Είναι βασιλιάς:

- Πρόθυμος, ήπιος.
- Εφαρμόζει το δίκαιο.
- Δεν παρανομεί
- Είναι γλυκός σαν πατέρα.

[50-164]

Ενότητες:

A. Η προετοιμασία του Ερμή και το ταξίδι του (στ. 50-59).

B. Ο Ερμής στο νησί της Καλυψώς (στ. 64-87).

Γ. Η φιλοξενία του Ερμή από την Καλυψώ (στ. 89-107).

Δ. Ο λόγος του Ερμή προς την Καλυψώ – Η ανακοίνωση της απόφασης των θεών (στ. 108-129).

Ε. Η οργισμένη αντίδραση της Καλυψώς (στ. 130-161).

Στ. Η αναχώρηση του Ερμή (στ. 162-165).

- **Η αποστολή του Ερμή**

Ο θεός Ερμής:

Ο Ερμής είναι ο γιός του Δία και της Μαίας, κόρη του Άτλαντα. Είναι ο αγγελιαφόρος των θεών, ψυχοπομπός (=μεταφέρει τις ψυχές στον Άδη), οδηγός, συνοδηγός και συμπαραστάτης, προστάτης των εμπορικών συναλλαγών κ.α.

Το τυπικό θέμα της προετοιμασίας και της αναχώρησης του θεού:

- **Η προετοιμασία και η αναχώρηση** του Ερμή για την Ωγυγία και η προετοιμασία και αναχώρηση της Αθηνάς για την Ιθάκη (ραψ. α) είναι **πανομοιότυπες: α)** και οι δυο θεοί φορούν μαγικά χρυσά σανδάλια, με τα οποία αποκτούν τη δυνατότητα να πετούν. **Β)** παίρνουν και οι δυο κάτι στα χέρια τους (ο Ερμής το μαγικό του ραβδί, η Αθηνά το πολεμικό της κοντάρι) και **γ)** ακόμη και οι φράσεις είναι πανομοιότυπες με τις οποίες δίνονται οι ενέργειες των δυο θεών.

Η περιγραφή του οδοιπορικού του Ερμή – Η παρομοίωση:

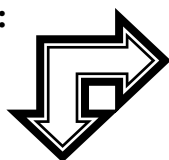
- ◆ Ο Ερμής πετάει από την κορυφή του Ολύμπου και, αφού διασχίσει την Πιερία, συνεχίζει το ταξίδι του ως τη μακρινή Ωγυγία πετώντας πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας. Αυτό το μαγικό ταξίδι του θεού, ο ποιητής το παρουσιάζει με **ΕΙΚΟΝΑ**, παρμένη από το φυσικό κόσμο. **ΠΑΡΟΜΟΙΑΖΕΙ** δηλαδή τον Ερμή με ένα γλάρο που πετάει πάνω από τη θάλασσα.

Ο Ερμής στο νησί της Καλυψώς (στ. 64-95):

- Η περιγραφή του χώρου γίνεται από τον ποιητή ανάποδα. Πρώτα παρουσιάζει το εσωτερικό της σπηλιάς και μετά τον εξωτερικό χώρο. Η περιγραφή γίνεται με λυρικό τρόπο

- ◆ **Το εσωτερικό της σπηλιάς.** Η εικόνα είναι οπτική, ακουστική και οσφρητική. Δηλαδή:

- **Όραση:**

Η Καλυψώ υφαίνει στον αργαλειό με χρυσή σαΐτα.

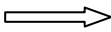
Η φωτιά καίει στο τζάκι.

- **Ακοή:**

Η Καλυψώ τραγουδάει.

Ακούγεται ο θόρυβος του αργαλειού.

- **Όσφρηση:** στο τζάκι καίγοντας κέδρα και θούγες, που σκόρπιζαν μοσχοβόλια και έξω από τη σπηλιά.

- ◆ **Το δάσος.** Τονίζεται η πυκνότητα του (= φούντωνε, θέριευε). Συγκεκριμένα αναφέρονται:

- ✓ Κάποια είδη δέντρων (λεύκες, σκλήθρες, κυπαρίσσια μυριστά).
- ✓ Κάποια είδη πουλιών (γεράκια, κουκουβάγιες, κουρούνες με τεντωμένα φτερά).
- ✓ Η κληματαριά. Αυτή είναι φορτωμένη με σταφύλια.
- ✓ Οι τέσσερις κρήνες. Βρίσκονται σε σειρά και από τους κρουνοούς τους τρέχουν άφθονα νερά.
- ✓ Τα μαλακιά λιβάδια

Η μαγεία του τοπίου γεμίζει αγαλλίαση την ψυχή του θεού και ο οποίος παρουσιάζεται να απολαμβάνει με μεγάλο θαυμασμό τον παραδεισένιο χώρο.

Η σκοπιμότητα της περιγραφής του περιβάλλοντος της Ωγυγίας:

- Σε έναν τέτοιο παραμυθένιο χώρο ζει η Καλυψώ και εδώ κρατάει τον Οδυσσέα. Η περιγραφή του τοπίου μας φέρνει στο νου την Ιθάκη, καθώς επίσης και την αντίθετη εικόνα, διότι η Ιθάκη δεν έχει ανοιχτούς δρόμους, ούτε λιβάδια και ότι είναι ο τόπος όπου βόσκουν κατσίκια. Ο ποιητής προβάλλει την εξωτερική ομορφιά της Ωγυγίας σκόπιμα, για να τονίσει τον ισχυρό ψυχικό δεσμό του Οδυσσέα με την πατρική γη.

Η σκόπιμη απουσία του Οδυσσέα:

- ο Η πρώτη παρουσίαση του ήρωα από τον ποιητή προβάλλει την εικόνα του ξενιτεμένου, που ατενίζει την απέραντη θάλασσα γεμάτος **νοσταλγία** για την πατρίδα του.
- ο Περιγράφεται η ψυχική κατάσταση του Οδυσσέα: α) καθόταν και έκλεγε – *τα σωθικά του τρώγοντας με δάκρυα, στεναγμούς και λύπες* – *κοιτάζοντας με μάτια βουρκωμένα το απέραντο πέλαγος*. Β) βρισκόταν στα όρια της έσχατης απελπισίας, γ) νοσταλγούσε την πατρίδα του.

ΑΝΤΙΘΕΣΗ: Η εικόνα της ευτυχισμένης θεάς, με την εικόνα του θνητού Οδυσσέα μέσα στον πόνο και στη θλίψη.

Η υποδοχή από την Καλυψώ – Η ανακοίνωση της εντολής (στ. 96-129):

Α. Το προοίμιο της συνομιλίας:

- καλωσορίζοντας τον Ερμή η Καλυψώ είναι **ευγενική, αυθόρμητη και εκδηλωτική:**

- ✓ Του προσφέρει κάθισμα γυαλιστερό κι ωραίο.

- ✓ Του απευθύνει θερμή και τρυφερή προσφώνηση.
- ✓ Με τυπικό ερώτημα ζητάει να μάθει το λόγο της απροσδόκητης επίσκεψής του.
- ✓ Τον διαβεβαιώνει κατηγορηματικά ότι πρόθυμη να κάνει ό,τι της ζητήσει.
- ✓ Τον καλεί στο τραπέζι.

Στοιχείο ειρωνείας:

Η θεά αγνοεί τον σκοπό επίσκεψης του Ερμή, ενώ εμείς τον γνωρίζουμε.

Β. Το τραπέζι της φιλοξενίας:

- Η Καλυψώ ετοιμάζει το τραπέζι στον Ερμή. Η σκηνή του φαγητού παραπέμπει σε εκείνη της φιλοξενίας της Αθηνάς – Μέντη (**ΤΥΠΙΚΉ ΣΚΗΝΗ**). Η θεά υποδέχεται τον Ερμή, διατυπώνει την τυπική ερώτηση για το λόγο της επίσκεψης του και του προσφέρει γεύμα φιλοξενίας. Η μόνη διαφορά είναι ότι στην περίπτωση των θεών το φαγητό είναι αμβροσία και το ποτό νέκταρ.

Γ. Η ανακοίνωση της εντολής του Δία:

- Η προκαταβολική υπόσχεση της Καλυψώς πως θα κάνει ό,τι της ζητήσει ο Ερμής διευκολύνει τον επισκέπτη της. Χρησιμοποιεί όλη τη διπλωματικότητα του για να της το φέρει μαλακά, έτσι:

- ♥ Ξεκινάει με έναν τυπικό πρόλογο
- ♥ Καθυστερεί την ανακοίνωση της εντολής του Δία.
- ♥ Δίνει έμφαση ότι τον έστειλε ο Δίας, παρά τη θέληση του.
- ♥ Προβάλλει το ρηχό επιχείρημα του ότι η Ωγυγία είναι πολύ μακριά και ότι δεν κατοικείται από ανθρώπους.
- ♥ Ρίχνει την ευθύνη στο Δία.
- ♥ Υπενθυμίζει ότι κανένας θεός ποτέ δεν τόλμησε να παραβεί τις εντολές του Δία (**ΠΡΟΟΙΚΟΝΟΜΕΙΤΑΙ** η υποχρέωση της Καλυψώς να υποταχθεί στη θέληση του Δία).
- ♥ Παρουσιάζει σύντομα το χρονικό της άφιξης του Οδυσσέα στο νησί (**ΕΠΙΒΡΑΔΥΝΣΗ**).
- ♥ Περνάει επιτέλους στην ανακοίνωση του δυσάρεστου

μηνύματος, για το οποίο τελικά χρειάστηκαν μόνο **δυο στίχοι**.

- ♥ Τέλος ο Ερμής αναφέρει ότι είναι γραμμένο από τη Μοίρα να γυρίσει, ο Οδυσσέας, στην πατρίδα του. Και τώρα η θεά δεσμεύεται από τη Μοίρα, η οποία ήταν ανώτερη και από τους θεούς.

Η αντίδραση της Καλυψώς (στ. 130-161):

A. Η αντίδραση της Θεάς:

- Η Καλυψώ **πάγωσε, ρίγησε**. Στη συνέχεια **ξεσπά βίαια, οργίζεται** και **εκστομίζει βαρείς χαρακτηρισμούς** και **παράπονα εναντίον των θεών**. Η έκρηξη βέβαια **του θυμού** της είναι δικαιολογημένη. Έτσι θα αντιδρούσε κάθε **ερωτευμένη γυναίκα** όταν κάποιος θα ήθελε να της στερήσουν τον αγαπημένο της. Η διπλωματικότητα λοιπόν του Ερμή **δεν στάθηκε ικανή** να αποτρέψει την έκρηξη της Καλυψώς.

B. Η δομή και το περιεχόμενο του λόγου της Καλυψώς:

- Η Καλυψώ δεν απαντά προσωπικά στον Ερμή, αλλά απευθύνεται σε όλους του θεούς. (= άσπλαχνοι και ζηλόφθονοι). Χάνει τον αυτοέλεγχο της και την ψυχραιμία της

Γιατί οι θεοί δεν ανέχονται να βλέπουν θεές με θνητούς, όπως η θεά Αυγή και η Δήμητρα.

- Προβάλλει το δικαίωμα της πάνω στον Οδυσσέα καθώς εκείνη του έσωσε τη ζωή.
- Αναφέρεται στα μέσα που χρησιμοποιεί χρόνια τώρα για να τον κρατήσει κοντά της. Δηλαδή ότι θα τον κάνει αθάνατο.
- Όμως η Καλυψώ κάποια στιγμή συνέρχεται, βάζει μπροστά τη λογική της και δηλώνει πως θα υπακούσει στην εντολή του Δία, γιατί κανείς θεός δεν τόλμησε να παραβεί τις εντολές του.
- Διαβεβαιώνει τον Ερμή ότι θα αφήσει ελεύθερο τον άνδρα που αγαπά, αλλά δεν θα του δώσει ούτε πλοίο, ούτε συντρόφους. Παρά μόνο θα τον

καθοδηγήσει, ώστε να έχει ένα ασφαλές ταξίδι.

Η αναχώρηση του Ερμή:

1. Ο Ερμής άκουσε με υπομονή το ξέσπασμα της θεάς. Το μόνο που της τονίζει, λίγο πριν την αναχώρηση, είναι πόσο μεγάλη καταστροφή μπορεί να φέρει η οργή του Δία σε αυτούς που δεν συμμορφώνονται με τη θέληση του.
2. Η υπενθύμιση της αυστηρότητας του Δία είναι για να αποτρέψει ενδεχόμενη μεταστροφή της Καλυψώς.

Τα πρόσωπα:

Ερμής:

- Απλά μεταφέρει το μήνυμα, το οποίο ξέρει ότι θα προκαλέσει πόνο στην Καλυψώ.
- Παρουσιάζεται διστακτικός μπροστά της.
- Κάνει μια πλατιά εισαγωγή, έτσι ώστε να την προετοιμάσει ψυχολογικά, χωρίς βέβαια αποτέλεσμα.
- Όλα τα ρίχνει τη Μοίρα, απαλλάσσοντας από την ευθύνη τον ίδιο, αλλά και το Δία.
- Είναι διπλωμάτη.

Καλυψώ:

Τραγουδά αμέριμνη.

Υποδέχεται με τρυφερότητα τον Ερμή.

Του προσφέρει φιλοξενία.

Είναι ανυποψίαστη για το λόγο της επίσκεψης του.

Όταν μαθαίνει την εντολή του Δία εξαγριώνεται και κατηγορεί του θεούς για τη ζήλια τους.

Είναι ερωτευμένη γυναίκα, που νιώθει ότι αδικείται.

Είναι όμως υποχρεωμένη να τον αφήσει.

**Όλα τα παραπάνω είναι στοιχεία
ανθρωπομορφισμού της θεάς.**

[165-310]

Ενότητες:

- Πρώτη συζήτηση Καλυψώς – Οδυσσέα (στ. 165-310).
- Δεύτερη συζήτηση Καλυψώς – Οδυσσέα (στ.221-251).
- Κ κατασκευή της σχεδίας του Οδυσσέα (στ. 252-288).
- Η αναχώρηση του Οδυσσέα από την Ωγυγία (στ. 259-310).

Η συνάντηση στην ακρογιαλιά (στ. 165-221):

α. Η πρώτη φυσική παρουσία του Οδυσσέα:

- ✓ Πρώτη εικόνα του Οδυσσέα στη ραψωδία **δ**, όπου ο Μενέλαος αφηγείται στον Τηλέμαχο πως ο θαλασσινός δαίμονας Πρωτέας του είχε πει για τον Οδυσσέα ότι τον είδε σε ένα *μακρινό νησί να χύνει μαύρο δάκρυ*.
- ✓ Η ίδια εικόνα του Οδυσσέα δίνεται στους στίχους 93-95 της ραψωδίας **ε**.
- ✓ Τώρα, στους στ. 167-169, δίνεται για Τρίτη φορά αυτή η εικόνα του Οδυσσέα, και μάλιστα για πρώτη φορά ο Οδυσσέας εμφανίζεται ως παρόν πρόσωπο.

β. Η ψυχική κατάσταση του ήρωα:

- παρουσιάζεται στα όρια της έσχατης απελπισίας.

- Ο Οδυσσέας βρίσκεται σε αυτή την κατάσταση αφού καμία χαρά δεν του έδινε τώρα η νεράιδα (στ.170). Αυτό πάει να πει πως κάποτε του έδινε χαρά και πως στο παρελθόν ίσως να ήταν και ευτυχισμένος μαζί της.

- τώρα η ζωή του Οδυσσέα κοντά στην Καλυψώ έπαψε να έχει ενδιαφέρον, έτσι ξαναφούντωσε μέσα του η λαχτάρα της επιστροφής και δεν αντέχει να παραμένει στο νησί, με αποτέλεσμα η ζωή του να παρουσιάζει την ακόλουθη εικόνα:

- ♥ Τις μέρες καταφεύγει σε βράχια και σε ακρωτήρια του νησιού απελπισμένος.
- ♥ Τις νύχτες κοιμάται από υποχρέωση με την Καλυψώ, η οποία βέβαια εξακολουθεί να είναι ερωτευμένη μαζί του και να τον θέλει για άνδρα της.

γ. Ο ‘‘ανθρώπινος’’ Οδυσσέας:

- ✚ Στη φαντασία μας ή του Τηλέμαχου, ο Οδυσσέας είναι:
Γενναίος
Τολμηρός

Δυναμικός άνδρας
Θρυλικός ήρωας
Προκαλεί θαυμασμό με τα κατορθώματα του

✚ Στο νησί της Καλυψώς όμως, είναι:
Ευαίσθητος άνθρωπος
Πονάει και κλαίει
Απελπισμένος
Προκαλεί τη συμπάθεια μας

Είναι η πρόθεση του ποιητή να προβάλει το ανθρώπινο πρόσωπο του ήρωα, που καθοδηγείται από ειρηνικά ιδανικά.

δ. Ο λόγος της Καλυψώς – Η πρωτοβουλία της:

- **Προσφώνηση:** δύσμοιρε.
- Η ανακοίνωση της απόφασης της Καλυψώς
- Η προτροπή για την **κατασκευή σχεδίας** και διάφορες πρακτικές λεπτομέρειες του ταξιδιού.
- Ο στόχος του ταξιδιού (**να φτάσει στην πατρίδα**) και οι λόγοι της πραγματοποίησης του νόστου (**θέλημα θεών**).
- Ο στίχος να βέβαια το θελήσουν και οι ουράνιοι θεοί, **ΠΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΑ**, καθώς ο ποιητής μας προειδοποιεί για τα γεγονότα που θα ακολουθήσουν.
- Η Καλυψώ ανακοινώνει στον Οδυσσέα την απόφαση της για την επιστροφή του στην Ιθάκη με τέτοιον τρόπο, ώστε να φαίνεται ότι την πήρε με **δική της πρωτοβουλία** (έτσι καταλαβαίνουμε γιατί ο Οδυσσέας ήταν στην αρχή στο ακρογιάλι). **Προοικονομία.**

- Ο ποιητής βάζει την Καλυψώ να έχει πάρει μόνη της, την απόφαση για τους εξής λόγους:
  - a) Επειδή θέλει να του δείξει πως η αγάπη της γι' αυτόν είναι τόσο μεγάλη, που φτάνει ως την αυταπάρνηση.
  - b) Επειδή ο Οδυσσέας δεν πρέπει να ξέρει ότι ο γυρισμός του του χαρίζεται, ώστε να αγωνιστεί, για να τον κερδίσει με τις δικές του δυνάμεις.

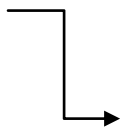
στ. Η επιφυλακτικότητα του Οδυσσέα:

- ◆ Η πρόταση της Καλυψώς βρίσκει απροετοίμαστο τον Οδυσσέα και γι' αυτό τον ξαφνιάζει. Θεωρεί πολύ τολμηρά και απίστευτα όσα του ανακοινώνει η θεά.
  - ◆ Ο Οδυσσέας έχει πολύχρονη πείρα του πολέμου και έχουν δει πολλά τα μάτια του και οι πολλές οδυνηρές εμπειρίες τον έχουν κάνει επιφυλακτικό.
  - ◆ Η θεά, ερωτευμένη, προσπαθεί πάνω από 7 χρόνια να τον κρατήσει κοντά της. Μάλιστα για να τον δελεάσει, του έχει τάξει να τον κάνει αθάνατο και να το χαρίσει την αιώνια νεότητα. Πώς μπορεί να εξηγηθεί ότι τώρα τον αφήνει να φύγει?
  - ◆ Ενδέχεται τέλος ο Οδυσσέας να συγκρατεί τον εαυτό του από εκρήξεις χαράς και ενθουσιασμού, για να μην εκτεθεί μπροστά σε ερωτευμένη γυναίκα.
- Έτσι της απαντά ήρεμα και συνετά:
- ♥ Την προσφωνεί απλά (θεά).
  - ♥ Δηλώνει την υποψία τους ότι πίσω από την υπόσχεση κρύβεται κάτι ύποπτο.
  - ♥ Αιτιολογεί τη δυσπιστία του.
  - ♥ Για να την πιστέψει και να ακολουθήσει τις οδηγίες της, της ζητάει να ορκιστεί.

ζ. Ο όρκος της Θεάς:

- Η Καλυψώ δε θυμώνει για την έλλειψη εμπιστοσύνης από μέρος του Οδυσσέα. Αντίθετα τον χαϊδεύει τρυφερά. Τότε δίνει και τον επίσημο όρκο των θεών:

- Τριπλός όρκος : γη – ουρανός – Στύγα.

Με τον όρκο αυτό ο Οδυσσέας δεν έχει κανένα λόγο να δυσπιστεί.

- **Οι αλλοιώσεις της εντολής:**

- Ο Δίας δίνει στον Ερμή κάποιες εντολές, για να τις μεταφέρει στην Καλυψώ και εκείνη με τη σειρά της, στον Οδυσσέα, ως δική της απόφαση. Ωστόσο η πληροφόρηση αυτή έχει αλλοιωθεί.

Ⓢ Ο Δίας: ο Οδυσσέας ολομόναχος να ταξιδέψει, με ξύλινη σχεδία θα υποφέρει πολύ στο ταξίδι του, σε 20 μέρες θα φτάσει στο Νησί των Φαιάκων (Σχερία). Εκεί θα τον περιποιηθούν, θα του δώσουν πλούσια δώρα και θα τον στείλουν στην Ιθάκη.

Ⓢ Ο Ερμής: ο Δίας προστάζει την Καλυψώ να αφήσει ελεύθερο τον Οδυσσέα, γιατί είναι από τη μοίρα γραμμένο να γυρίσει στην πατρίδα του.

Ⓢ Η Καλυψώ: ανακοινώνει ως δική της, την απόφαση να τον αφήσει Ελεύθερο. Τον προτρέπει να φτιάξει σχεδία και να το δώσει τα απαραίτητα εφόδια και να του στείλει ευνοϊκό αέρα.

Ο λόγος της αλλοίωσης 1) Ερμής → για να μην στεναχωρήσει την Καλυψώ.

2) Καλυψώ → για να φανεί ως δική της απόφαση και ότι τον αγαπάει και θέλει την ευτυχία του.

- **Το επίσημο αποχαιρετιστήριο δείπνο (στ. 215-222):**

- Η περιγραφεί του δείπνου από τον ποιητή παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, γιατί είναι ένα ανόμοιο ζευγάρι σε όλα:

- ♥ Η γυναίκα θέα, ο άνδρας θνητός.
- ♥ Η θεά τρώει αμβροσία και πίνει νέκταρ, ενώ ο ήρωας τρώει φαγητά θνητών.
- ♥ Η Καλυψώ κρύβει βαθιά τον πόνο της για τον αποχωρισμό τους, ενώ ο Οδυσσέας κρύβει τη χαρά της επιστροφής.
- ♥ Η θεά φλέγεται από αγάπη για τον Οδυσσέα, ενώ εκείνος για τον γυρισμό του στην Ιθάκη.

- Παρόλα αυτά η θεά εξισορροπεί την ανισότητα:

- ♥ Του προσφέρει το ίδιο κάθισμα που έδωσε στον Ερμή.
- ♥ Τον Οδυσσέα τον περιποιείται όχι οι θεραπαινίδες, αλλά η ίδια.
- ♥ Τον προσφωνεί επίσημα.

Η περιγραφεί του δείπνου γίνεται σύντομα, με τυπικούς στίχους (στ. 220-22).

- Η αποχαιρετιστήρια συνομιλία Καλυψώς και Οδυσσέα (στ. 223-248):

α. Η ύστατη προσπάθεια της Καλυψώς:

- ✓ Εκφράζει το παράπονο της, που ο Οδυσσέας βάζει πάνω απ' όλα την πατρίδα του.
- ✓ Του αναφέρει, κάπως εκβιαστικά, ότι το ταξίδι του γυρισμού του θα είναι γεμάτο βάσανα..... του το λέει μήπως φοβηθεί και κάνει πίσω.
- ✓ Του θυμίζει την υπόσχεση της να τον κάνει αθάνατο.
- ✓ Τέλος, επιχειρεί σύγκριση με την Πηνελόπη.

β. Η απάντηση του Οδυσσέα:

- απαντά σε όλα, εκτός από το θέμα της αθανασίας.

- ✓ Αρχίζει από το τέλος και την διαβεβαιώνει ότι η Πηνελόπη ως θνητή είναι κατώτερη της και στη μορφή και στο παράστημα.
- ✓ Εξομολογείται ότι στην καρδιά του αντίπαλος της Καλυψώς δεν είναι η Πηνελόπη, αλλά η Ιθάκη.
- ✓ Τελευταίο αναφέρει το θέμα των προβλημάτων στη θάλασσα και τις απαντά με αισιοδοξία και με το επιχείρημα ότι έχει αντέξει στο παρελθόν πολλές δοκιμασίες.

γ. Η ελεύθερη επιλογή του Οδυσσέα:

Η επιστροφή του στην Ιθάκη είναι γραμμένη από τη Μοίρα και την έχουν αποφασίσει και οι θεοί. Ωστόσο ο ίδιος αυτά τα αγνοεί. Αν και του ανακοινώνει η θεά ότι τον αφήνει να φύγει, λέγοντας του ότι είναι δική της επιλογή και τα προβλήματα που θα αντιμετωπίσει, ο Οδυσσέας, έχει κάνει την προσωπική του επιλογή και είναι από καιρό αποφασισμένος να γυρίσει στην πατρίδα. Και ότι ο ίδιος θα κερδίζει το νόστο του με δική του ευθύνη και με το δικό του αγώνα.

- **Η Καλυψώ ως θνητή γυναίκα και ως θεά:**

- Ⓢ Υφαίνει και τραγουδάει.
- Ⓢ Φιλοξενεί και περιποιείται μόνη της τον επισκέπτη.
- Ⓢ Θυμώνει και εκτρέπεται από τα όρια της.
- Ⓢ Νιώθει αδικημένη και υποφέρει.
- Ⓢ Δεν είναι ειλικρινής με τον Οδυσσέα
- Ⓢ Είναι ερωτευμένη.
- Ⓢ Ταπεινώνεται από ζήλια για την αντίζηλό της.
- Ⓢ Χαϊδεύει τρυφερά τον αγαπημένο της.

Στοιχεία ανθρωπομορφισμού

Η κατασκευή της σχεδίας (στ. 257-288):

1^η φάση (στ. 258-271): Η Καλυψώ δίνει τα σύνεργα και του δείχνει ποια δέντρα να κόψει. Με τη σειρά του Οδυσσέας, έκανε τις ανάλογες εργασίες.

2^η φάση (στ. 272-283): Η Καλυψώ φέρνει τα τρυπάνια και ο Οδυσσέας τα χρησιμοποιεί και κάνει τις αντίστοιχες εργασίες. Στη συνέχεια μπήγει το κατάρτι στη

μέση, μαστορεύει το τιμόνι και περιφράζει τη σχεδία με κλωνάρια ιτιάς και ρίχνει από πάνω φύλλα.

3^η φάση (στ. 284-288): Η Καλυψώ δίνει τα λινά για τα πανιά και τέλος ρυμουλκεί τη σχεδία στη θάλασσα.

- **Τα πρόσωπα:**

α. Η Καλυψώ:

λυπημένη

πρόθυμη να βοηθήσει

τρυφερή

γενναιόδωρη

αγαπάει πραγματικά τον Οδυσσέα

είναι όμορφη

μεγαλόψυχη

β. Ο Οδυσσέας:

επιστρέφει στην Ιθάκη με δική του ευθύνη

αρχικά είναι λυπημένος και απελπισμένος

νοσταλγεί την πατρίδα του

είναι επιφυλακτικά, καχύποπτος, δύσπιστος

έξυπνος και πονηρός

ευγενικός με ήθος βασιλιά

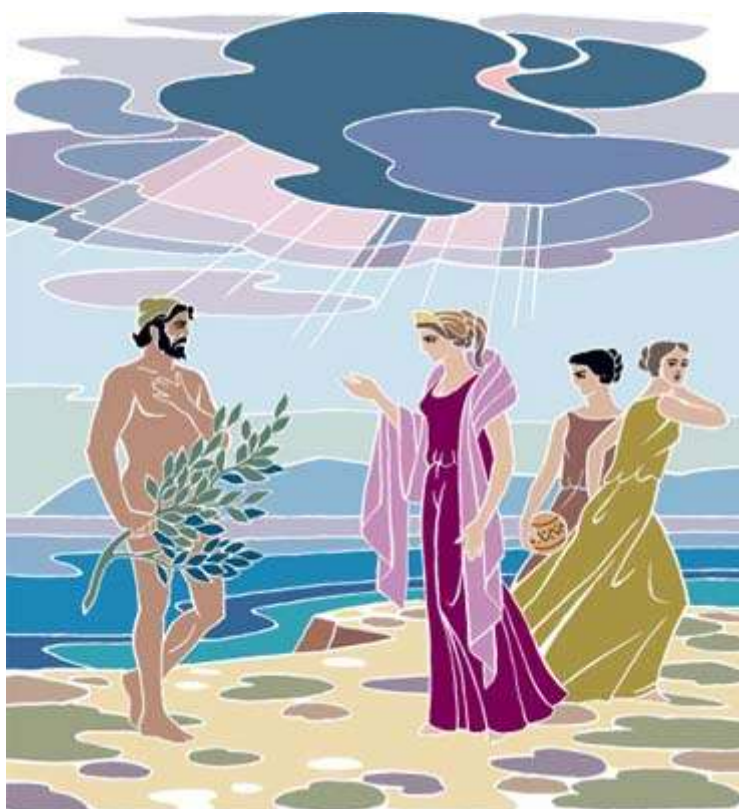
υπομονετικός, καρτερικός, αποφασιστικός

επιδέξιος ναυπηγός

έμπειρος ναυτικός

Ραψωδία ζ

[139-259]

Ενότητες:

- Η επέμβαση της Αθηνάς στο ξύπνημα του Οδυσσέα (στ.139-149)
- Ο μονόλογος του Οδυσσέα (στ. 150-159)
- Η εμφάνιση του Οδυσσέα και η αντίδραση των κοριτσιών (στ.160-184)
- Η ικεσία του ήρωα προς τη Ναυσικά (στ.185-227)
- Η απάντηση της Ναυσικάς (στ.228-241)
- Οι οδηγίες της Ναυσικάς στις θεραπαινίδες (στ.242-259)

Και πάλι η Αθηνά

- Ο ποιητής χρησιμοποιεί πάλι την Αθηνά. Αυτή τώρα ελέγχει το παιχνίδι των κοριτσιών και αποφασίζει να επέμβει, ώστε να αστοχήσουν με το τόπι, να φωνάξουν τα κορίτσια και έτσι να ξυπνήσει ο Οδυσσέας.

Προοικονομία: ο Οδυσσέας θα συναντηθεί με τη Ναυσικά, η οποία θα τον οδηγήσει στην πόλη, όπου και εκεί θα φιλοξενηθεί

- ♥ Οι θεϊκές επεμβάσεις λειτουργούν ως μέσα προώθησης του μύθου, ιδιαίτερα όταν είναι ανάγκη να αρχίσει μια νέα διαδικασία.

Το ξύπνημα και οι προβληματισμοί του Οδυσσέα

- Ο Οδυσσέας κοιμάται μια ολόκληρη νύχτα και πάνω από μισή μέρα.

Ο ύπνος παρατείνεται, ώστε να έχουν στεγνώσει τα ανδρικά ρούχα που έχουν πλύνει τα κορίτσια και να μπορέσει να τα φορέσει ο Οδυσσέας και έτσι να σκεπάσει τη γύμνια του.

- Ο Οδυσσέας ξυπνάει απότομα, γεμάτος ταραχή και προβληματισμού. Διότι έχει πικρές εμπειρίες από τους λαούς και τους ανθρώπους που έχει συναντήσει στο παρελθόν (Κίκονες, Λωτοφάγοι, Λαιστρυγόνες, Κύκλωπες) είναι λογικό να φοβάται μήπως έφτασε σε αφιλόξενους ανθρώπους.
- Το ευχάριστο άκουσμα των κοριτσιστικων φωνών, του δημιουργεί την

- Πέρα από αυτούς του λόγους, ο Οδυσσέας παίρνει το θάρρος να βγει από τους θάμνους, γιατί είναι νηστικός, γυμνός και έχει ανάγκη από ρούχα, είναι ναυαγός και έχει ανάγκη από βοήθεια.

Μόνο η Ναυσικά έμεινε θαρραλέα και ακίνητη και αυτό βέβαια χάρις στην παρέμβαση της Αθηνάς, η οποία της έδωσε θάρρος.

Κοινός όρος: η ανάγκη της πείνας.

- 1) Να πέσει ικέτης στα γόνατα της Ναυσικά
Ή
- 2) Να μιλήσει από μακριά με μειλίχια λόγια

- Δήλωση ικεσίας – προσφώνηση:** γονατιστός προσπέφτω – δέσποινα (=δεν ξέρει το όνομά της).
- Φιλοφρονήσεις:** πρώτα της παρομοιάζει με την Άρτεμη και στη συνέχεια, σε περίπτωση που είναι θνητή, καλοτυχίζει τους δικούς της, που καμαρώνουν τέτοια ομορφιά και προχωρά ακόμα πιο μακριά μακαρίζοντας τον άνδρα που θα την παντρευτεί.

Με φιλοφρονήσεις ο Οδυσσέας προσπαθεί να κερδίσει την συμπάθεια της άγνωστης κοπέλας, στοχεύει στη γυναικεία φιλαρέσκεια.

- c) **Παρέκβαση:** παρομοιάζει ο Οδυσσέας τη Ναυσικά με ένα βλαστήρη φοινικιάς που είδε κάποτε στη Δήλο και θάμπωσε από την ομορφιά του.
- d) **Η τραγική του μοίρα:** ο Οδυσσέας έρχεται τώρα να κερδίσει τη συμπόνια της διεκτραγωδώντας την κατάσταση του: 1. Τους κινδύνους που πέρασε στα πελάγη. 2. Ότι τον κατατρέχει ένας θεός και 3. Είναι ένα πολύ βασανισμένο πρόσωπο.
- e) **Η ικεσία και τα αιτήματα:** ο Οδυσσέας ζητάει έλεος και διατυπώνει το διπλό αίτημα του. Θέλει να του δείξει η κοπέλα το δρόμο για την πόλη και να το δώσει ένα ρούχο, έστω παλιό και φτωχό, για να σκεπάσει τη γύμνια του.
- f) **Ευχές:** ο Οδυσσέας κλείνει το λόγο του με τις κατάλληλες ευχές και για όσα λαχταράει ένα κορίτσι και πιο πολύ τονίζει αγάπη συζυγική και καλή οικογένεια.

Η δεύτερη πλατιά παρομοίωση (στ. 198-206):

Αναφορικό μέρος: Ω ναι, κάποτε.....ωραίος βλαστός (εισάγεται με τις λέξεις κάποτε κάτι).

Δεικτικό μέρος: έτσι και σένα.... Τα γόνατα σου ν'ακουμπήσω (εισάγεται με τις λέξεις έτσι και).

Κοινός όρος: η ομορφιά της Ναυσικάς.

Η απάντηση της Ναυσικάς

1. **Προσφώνηση:** τον προσφωνεί ξένη, αφού δε γνωρίζει ποιος είναι.
2. **Φιλοφρονήσεις:** του ανταποδίδει τις φιλοφρονήσεις με πολύ σύντομο και διακριτικό τρόπο.
3. **Παρηγοριά:** τον παρηγορεί για τα βάσανα του, θεωρώντας το Δία υπεύθυνο για τη μοίρα του καθενός. Επομένως, και αυτός πρέπει να υπομείνει τη δική του.
4. **Υποσχέσεις:** αφού τον καλωσορίζει, ανταποκρίνεται με το παραπάνω στα αιτήματα του. Υπόσχεται δηλαδή ότι θα του δώσει ρούχα και ότι θα του δείξει την πόλη, τονίζοντας παράλληλα ότι σέβεται το θεσμό της φιλοξενίας και την ικεσία του.

5. **Πληροφορίες:** του δίνει και 3 πληροφορίες : 1. Ότι βρίσκεται στη χώρα των Φαιάκων, 2. Ότι ο βασιλιάς εδώ είναι ο Αλκίνοος, και 3. Ότι η ίδια είναι η κόρη του βασιλιά.

Όλα αυτά δείχνουν ότι ο Οδυσσέας πέτυχε το σκοπό του κερδίζοντας τη συμπάθεια, τη συμπόνια αλλά και την εμπιστοσύνη της κοπέλας.

Οι εντολές στις παρακόμες

- ☉ Δίνει εντολή να τον περιποιηθούν προσφέροντας του φαγητό και λούζοντας τον στο ποτάμι.
- ☉ Καθώς απευθύνεται στις παρακόμες, αναφέρεται με κάποιο καμάρι και ότι ο λαός των Φαιάκων είναι φιλειρηνικός και αγαπητός στους θεούς.

Τα πρόσωπα

Ο Οδυσσέας:

Ψύχραιμος και αποφασιστικός

Συνετός και διακριτικός

Μειλίχιος και πονηρός

Η Ναυσικά:

Θάρρος και αυτοπεποίθηση

Ευγένεια και σύνεση

Συμπονετική και φιλεύσπλαχνη

Έξυπνη

Υπεύθυνη

Προοικονομία: το τέλος των παθών του ήρωα

Εξωτερικές διαφορές των δυο προσώπων

A) η Ναυσικά είναι νέα και όμορφη, ντυμένη με ρούχα αρχοντικά και τη συντροφιά κοριτσιών.

B) ο Οδυσσέας είναι ένας ώριμος άνδρας, με όψη ταλαιπωρημένη, γυμνός, ολομόναχος και βρίσκεται σε άγνωστο τόπο.

Ραψωδία ι

[513-630]

Ενότητες

Α. Η υποδοχή των διασωθέντων (στ. 513-526).

Β. Η δραματική σύγκρουση του νικητή Οδυσσέα με τον ηττημένο Κύκλωπα (στ. 527-584).

Γ. Η προσευχή-κατάρα του Πολύφημου για τον Οδυσσέα (στ. 585-597).

Δ. Η προσφορά θυσίας στο Δία και η άρνηση του θεού να τη αποδεχτεί (στ. 608-618).

Ε. Η αναχώρηση για τη συνέχιση του ταξιδιού (στ. 619-630).

- **Η πορεία προς την ύβρη – Οι αντίστοιχες αντιδράσεις του Πολύφημου (στ. 527-601):**

Α. πρώτη φάση (στ. 527-558):

- Ο Οδυσσέας υπολογίζοντας ότι βρίσκεται σε απόσταση ασφαλείας, απευθύνεται γεμάτος οργή και εκδικητικότητα στον Πολύφημο και τον ειρωνεύεται, εκδηλώνοντας την περηφάνια για το θρίαμβο του.

Συγκεκριμένα:

- ◆ Μιλάει με ύφος νικητή και αναφέρεται στη δίκαιη τιμωρία του Κύκλωπα. (*έφαγες.... τους συντρόφους...*).
- ◆ Αποδίδει την τιμωρία του Κύκλωπα στους θεούς και ειδικότερα στον Ξένιο Δία, του οποίου το όνομα και την ιδιότητα του είχε επικαλεστεί ζητώντας φιλοξενία, έτσι ο Πολύφημος τιμωρήθηκε όπως του άξιζε.
- ◆ Τέλος, όταν βρέθηκαν δυο φορές μακρύτερα από πριν, ο Οδυσσέας, νιώθοντας περισσότερη σιγουριά, θέλησε πάλι να ερεθίσει τον Κύκλωπα. Οι σύντροφοι του Οδυσσέα, θέλησαν να τον σταματήσουν, χωρίς όμως κανένα αποτέλεσμα.

Β. δεύτερη φάση (στ. 559-580):

- Ο Οδυσσέας δεν δίνει σημασία στις συμβουλές των συντρόφων του, χαρακτηρίζει τη στάση του *περήφανο θάρρος* και συνεχίζει να ερεθίζει τον Κύκλωπα, τώρα με νέες προκλήσεις. Νιώθει υπερηφάνεια για την τύφλωση του Πολύφημου, τη θεωρεί αποκλείστηκα δικό του κατόρθωμα και αποκαλύπτει το πραγματικό του όνομα και όλους του επίσημους τίτλους του, στοιχεία απαραίτητα για να πιάσει η κατάρα που

θα δώσει σε λίγο ο Κύκλωπας.

◆ Το άκουσμα του ονόματος του Οδυσσέας, φέρνει στο νου του Πολύφημου μια παλιά προφητεία, που έλεγε ότι κάποιος με αυτό το όνομα θα του στερήσει το φως. Περίμενε, έναν άνδρα του δικού του αναστήματος και απογοητεύτηκε που αυτό ήταν κοντός. Έτσι ο γίγαντας ήταν τελικά ο Οδυσσέας, αποδεικνύοντας την υπεροχή της εξυπνάδα έναντι των ζωώδη ενστίκτων.

Σε μια απέλπιδα προσπάθεια του, ο Πολύφημος ζητά από τον Οδυσσέα να επιστρέψει ώστε να του δώσει δώρο φιλοξενίας και ότι θα ζητήσει από τον πατέρα του, τον Ποσειδώνα, να τον προστατέψει στο ταξίδι του γυρισμού.

Γ. Τρίτη φάση (στ. 581-601):

- Ο Οδυσσέας, αν και ακούει για δεύτερη φορά ότι ο Κύκλωπας είναι γιος του Ποσειδώνα, δεν το συγκρατεί εξαιτίας της ΑΛΑΖΟΝΕΙΑΣ του. Ακόμη η ύβρη που διαπράττει, φθάνει το αποκορύφωμα της γιατί τώρα υποτιμά και τον Ποσειδώνα, περιφρονώντας τη θεϊκή δύναμη του.

Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να ξεπεράσει τα ανθρώπινα όρια, έχει χάσει κάθε λογικό έλεγχο, αφού δεν σκέφτεται ότι βρίσκεται στη θάλασσα, χώρο δικαιοδοσίας του θεού που πρόσβαλε, του Ποσειδώνα.

- Ⓢ Ο Πολύφημος, έχοντας εξουθενωθεί ψυχικά από την προκλητική συμπεριφορά του Οδυσσέα, αντιδρά με δυο τρόπους:
- ✓ Ικετεύει τον πατέρα του για να εκδικηθεί για χάρη του τον Οδυσσέα, διατυπώνοντας κατάρα:
  - Να μη γυρίσει ποτέ στην πατρίδα του.

- Αν όμως είναι γραμμένο από τη Μοίρα να γυρίσει, αυτό να γίνει ύστερα από χρόνια και με ξένο πλοίο, αφού θα έχει απομείνει μόνος, χωρίς κανέναν από τους συντρόφους του και στο σπίτι του να τον περιμένουν συμφορές.
- Πετάει το βράχο, μεγαλύτερο από τον πρώτο, ο οποίος κόντεψε να συντρίψει του τιμονιού την άκρη. Ο βράχος όταν έπεσε στη θάλασσα, σήκωσε κύμα και τους μετέφερε γρηγορότερα στην άλλη πλευρά, όπου ήταν τα άλλα καράβια του Οδυσσέα.

Ραψωδία π

[185 - 336]

Η αναγνώριση του Οδυσσέα από τον Τηλέμαχο –

Το σχέδιο για την αντιμετώπιση των μνηστήρων.

Ενότητες:

A. Η αναγνώριση του Οδυσσέα από τον Τηλέμαχο (στ. 185-261).

B. Η κατάστρωση του σχεδίου για την εξόντωση των μνηστήρων (στ. 298-336).

Η αναχώρηση του Εύμαιου ως στοιχείο προοικονομίας.

Εφόσον επέστρεψε σώος και αβλαβής ο Τηλέμαχος από την Πελοπόννησο πρέπει να ενημερωθεί η Πηνελόπη. Η ενημέρωση αυτή, θα γίνει με την απομάκρυνση του Εύμαιου, ώστε να γίνει και η αναγνώριση του πατέρα και του γιου χωρίς την παρουσία άλλων και βέβαια να παραμείνει μυστική (**ΠΡΟΙΚΟΝΟΜΙΑ**).

Η επέμβαση της Αθηνάς (στ. 185-190).

Η απομάκρυνση του Εύμαιου δίνει τη δυνατότητα για την εξέλιξη του μύθου. παρόλα αυτά, με τη συγκεκριμένη μορφή ο Οδυσσέας δεν μπορεί να αναγνωρισθεί, ούτε να πείσει κανέναν για την ταυτότητα του. Έτσι εμφανίζεται η θεά Αθηνά:

Η οποία:

- Η Αθηνά παίρνει τη γνωστή μορφή από τη **ραψωδία ν (ενανθρώπιση)**
- Είναι ορατή μόνο στον Οδυσσέα
- Κάνει νόημα στον Οδυσσέα να βγει με τα μάτια από την καλύβα (οικειότητα θνητού – θεάς)
- Του απευθύνει σύντομο λόγο α) του δίνει εντολή να αποκαλυφθεί στο γιό του, β) ότι μαζί με τον Τηλέμαχο θα καταστρωθεί το σχέδιο της μνηστηροφονία και γ) ότι η ίδια θα βρίσκεται δίπλα του και στον αγώνα που ξεκινάει
- Επαναφέρει τον Οδυσσέα στην κανονική του μορφή, φροντίζοντας τον ιδιαίτερα στην εξωτερική εμφάνιση.

Στοιχεία τεχνική: προειδεάσμος για τα όσα θα ακολουθήσουν.

Η μεταμόρφωση του Οδυσσέα (στ. 191-199).

Η μεταμόρφωση από ζητιάνο → γεροδεμένο άνδρα

Γίνεται με μαγικό τρόπο

Συγκεκριμένα:

- ♥ Φόρεσε πουκαμίσσα καθαρή και πανωφόρι.
- ♥ Έδειξε πιο ψηλός.
- ♥ Φάνηκε πιο νέος και πιο ζωντανός: *το δέρμα του έγινε και πάλι μελαχρινό, τα μάγουλα του τσίτωσαν και μαύρισε το γένι γύρω στο πιγούνι.*

Δεν υπάρχουν πλέον τα σημάδια κούρασης και βιολογικής φθοράς

- Το **χρυσό ραβδί** αποτελεί ένα από τα παραμυθιακά στοιχεία (μαγικά) της Οδύσσειας.

Η πρώτη αντίδραση του Τηλέμαχου (στ. 200-205).

Ο Οδυσσέας μπήκε ξανά στην καλύβα με την πραγματική του όψη. Η θεαματική όμως αλλαγή **προκάλεσε προβληματισμό, αμηχανία και αναστάτωση** στον Τηλέμαχο, ο οποίος:

- 🕒 Έμεινε έκθαμβος βλέποντας τη νέα μορφή του Οδυσσέα.
- 🕒 Ένιωσε δέος και γύρισε αλλού το βλέμμα του, νομίζοντας ότι του φανερώθηκε κάποιος θεός.

- Ⓢ Μίλησε για την εντυπωσιακή αλλαγή.
- Ⓢ Νομίζοντας ότι είναι θεός του ζητά να δείξει ευσπλαχνία και του τάζει προσφορές.

Επομένως η αλλαγή δεν διευκολύνει την αναγνώριση αλλά την δυσκολεύει
(επιβράδυνση)

Η σκηνή της αναγνώρισης (στ. 206-250).

α. Η αιφνιδιαστική αυτοπαρουσίαση του Οδυσσέα:

- Ο ήρωας αυτοπαρουσιάζεται με απλά και σύντομα λόγια
Πρώτον: απαντά στον Τηλέμαχο ότι δεν είναι θεός.
Δεύτερον: λέει στον Τηλέμαχο ότι είναι ο πατέρας του
Τρίτον: απολογείται για όσα πέρασε ο γιός του εξαιτίας της απουσίας του
- Ο Οδυσσέας αφήνει τα συναισθήματά του να εκδηλωθούν. Δεν μπορεί άλλο να κρατηθεί.

β. Η δυσπιστία του Τηλέμαχου:

- Παρόλο που αποκάλυψε ο Οδυσσέας της ταυτότητά του με πιστά στοιχεία, ο Τηλέμαχος δεν τον πιστεύει. Ο ίδιος πιστεύει ότι είναι κάποια δοκιμασία που τον υποβάλλουν οι θεοί ή ότι τον άνθρωπο αυτό (Οδυσσέας) τον έχουν βάλλει οι θεοί.

γ. Ο πειστικός λόγος του Οδυσσέα:

- Ο Οδυσσέας καταλαβαίνει ότι δεν έπεισε τον Τηλέμαχο, γι' αυτό κάνει μια ακόμη προσπάθεια και με έναν πιο εκτενή λόγο:
  - α. επαναλαμβάνει με έμφαση ότι αυτός είναι ο Οδυσσέας και αναφέρεται σε γεγονότα της προσωπικής του ιστορίας.
  - β. Εξηγεί ότι η αλλαγή του οφείλεται σε επέμβαση της Αθηνάς.

Πλατιά παρομοίωση στ. 242 – 245:

Α. **αναφορικό μέρος** (εικόνα): σαν αετοί [...] ξεπεταρίσουν

Β. **δεικτικό μέρος** (αφήγηση): τόσο πικρό [...] κύλησε

Γ. **κοινός όρος**: η ένταση του σπαραγμού

Παρομοιάζει τα δυο πρόσωπα με αετούς και γύπες που θρηνούν επειδή τους έχουν αρπάξει οι κυνηγοί τα μικρά πουλιά τους.

Το σχέδιο της μνηστηροφονίας (στ. 298-336).

Οδυσσέας **ενθαρρύνει** το γιό του για την εξόντωση των μνηστήρων. **Τονώνει** το ηθικό του Τηλέμαχου και τον **ερεθίζει** εναντίον των μνηστήρων. Γι αυτό δίνει έμφαση στα όσα έχουν κάνει, ενώ του δηλώνει ότι θα έχουν τη **βοήθεια της Αθηνάς** και πως είναι εντολή της. Τέλος καταστρώνει το σχέδιο της δολοφονίας ενώ προγραμματίζει και τις ενέργειες του γιού του:

- ❖ Ο Τηλέμαχος το επόμενο πρωί θα φύγει πρώτος για το παλάτι.
- ❖ Ύστερα από λίγο θα φτάσει εκεί ο Εύμαιος με τον Οδυσσέα ως ζητιάνο.
- ❖ Ο Τηλέμαχος να αντέξει τις προσβολές που θα δεχτεί ο πατέρας του ντυμένος ως ζητιάνος από τους μνηστήρες.

- ❖ Θα πρέπει να κρύψει τα όπλα που είναι κρεμασμένα στη μεγάλη αίθουσα και να αφήσει δυο σπαθιά, δυο κοντάρια και δυο ασπίδες.
- ❖ Ο Τηλέμαχος δεν πρέπει να αποκαλύψει σε κανέναν ότι ο Οδυσσέας επέστρεψε.
- ❖ Πατέρας και γιός θα δοκιμάσουν τους δούλους και τις δούλες του παλατιού, για να διαπιστώσουν ποιοι παρέμειναν πιστοί και ποιοι όχι, ώστε να ξέρουν ποιους μπορούν να εμπιστευτούν.